

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Anna Johansson

Nedsättning och identifikation

En rättsutredning angående nedsättningsreglerna
och
identifikationsproblematiken inom
konsumtörsförsäkringsrätten

Examensarbete
20 poäng

Eva Lindell-Frantz

Försäkringsrätt

Ht 2001

Innehåll

SAMMANFATTNING	1
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1. INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och problemformulering	7
1.3 Metod och material	7
1.4 Avgränsningar	8
1.5 Disposition	8
2. KORT OM FÖRSÄKRINGSRÄTT	10
2.1 Historik	10
2.2 Försäkringsavtalet	11
2.2.1 Avtalets ingående	11
2.2.2 Avtalsvillkoren	12
2.3 Biförpliktelser	12
2.3.1 Upplysningsplikt	13
2.3.2 Fareökning, säkerhetsföreskrifter, räddningsplikt och biträdandeplikt	13
2.3.3 Framkallande av försäkringsfall	15
2.3.4 Felaktiga uppgifter vid skaderegleringen	15
3. ÖVERTRÄDELSE AV FÖRESKRIFTER I AVTALET	15
3.1 Bakgrund	15
3.2 Försäkringsvillkoren	17
3.3 Nedsättningsbedömningen	18
3.3.1 Orsakssamband	18
3.3.2 Uppsåt och oaktsamhet	19
3.3.3 Omständigheter i övrigt	21
4. FRAMKALLANDE AV FÖRSÄKRINGSFALL	23
4.1 Bakgrund	23
4.2 Förutsättningar för nedsättning	23
4.2.1 Uppsåt	24
4.2.2 Grov vårdslöshet	27

4.2.3 Annan oaktsamhet	28
4.3 Omständigheter som beaktas vid nedsättningen	29
5. IDENTIFIKATION	30
5.1 Bakgrund	30
5.2 Rekvisiten för identifikation enligt 31 § KFL	31
5.2.1 Samtycke	31
5.2.2 Väsentlig ekonomisk gemenskap	33
5.2.3 Tillsyn	34
5.3 Rekvisiten för identifikation enligt 32 § KFL	37
5.3.1 Samtycke	37
5.3.2 Väsentlig ekonomisk gemenskap	37
5.3.3 Tillsyn	38
6. FÖRSLAG TILL NY FAL	38
6.1 Bakgrund	38
6.2 Säkerhetsföreskrifter	39
6.2.1 Begreppet säkerhetsföreskrift	39
6.2.2 Uppsåt och vårdslöshet	40
6.3 Framkallande av försäkringsfall	41
6.3.1 Uppsåt	41
6.3.2 Vårdslöshet	41
6.4 Räddningsplikt	43
6.4.1 Omfattning av räddningsplikten	43
6.4.2 Uppsåt och oaktsamhet	44
6.5 Identifikation	44
6.5.1 Samtycke	44
6.5.2 Makar och sambor	45
6.5.3 Företagsförsäkringar	46
7. ANALYS	48
7.1 Nedsättning	48
7.2 Identifikation	49
7.3 Lagförslaget	51
BILAGA 1	53
LITTERATURFÖRTECKNING	55
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	57

Sammanfattning

I uppsatsen studeras inledningsvis om nedsättningsbedömningen görs efter i stort sett samma kriterier enligt 31 och 32 §§ KFL. Enligt 31 § KFL stadgas inga skyldigheter som den försäkrade har gentemot bolaget, detta regleras i villkoren. För att påföljd i form av nedsättning skall komma ifråga krävs att en försäkrad åsidosatt en föreskrift i villkoren. Vid nedsättningsbedömningen tas i stort sett bara hänsyn till den försäkrades eget handlande, dock kan 31 § 2 st. KFL om identifikation komma att inverka. För nedsättning krävs vidare att det föreligger ett orsakssamband mellan skadan och överträdelsen av villkoret. Vid bedömningen beaktas den försäkrades uppsåt, oaktsamhet och omständigheter i övrigt. Enligt 31 § KFL kan nedsättning förekomma även vid ringa oaktsamhet, vilket inte kan bli fallet enligt 32 § KFL. 32 § KFL ålägger den försäkrade en direkt skyldighet. Det måste föreligga kausalitet, annars kan nedsättning inte bli aktuellt. Även enligt 32 § KFL kan den försäkrades handlande i princip bara gå ut över honom själv om det inte föreligger någon grund för identifikation. Vid nedsättningsbedömningen beaktas försäkringstagarens uppsåt, grov vårdslöshet men även oaktsamhet som inte är grov om det finns ett förbehåll om detta i villkoren. Nedsättningsbedömningen görs alltså i princip enligt samma kriterier, den stora skillnaden är att enligt 32 § KFL kan ringa oaktsamhet inte föranleda nedsättning av ersättningen. Det finns inga skyldigheter reglerade enligt 31 § KFL för den försäkrade. Detta regleras i villkoren, vilket inte är ett bra sätt, då villkoren brukar vara väldigt omfattande och svårlästa. Försäkringstagaren tar då oftast inte del av villkoren och vet därför inte vilka skyldigheter som åligger honom.

Vidare behandlas identifikationsproblematiken. Tyngdpunkten har lagts på frågan om rekvisiten för identifikation är desamma enligt både 31 § KFL och 32 § KFL och hur bedömningen av identifikation görs enligt dessa bestämmelser. Rekvisiten enligt 31 § KFL avseende identifikation är samtycke, väsentlig ekonomisk gemenskap och tillsyn. Med den försäkrade jämföras den som handlar med dennes vetskap och vilja. Detta kan vara den försäkrades make, barn m fl. Vad väsentlig ekonomisk gemenskap är får avgöras enligt omständigheterna i det enskilda fallet, dock torde sådan gemenskap föreligga mellan makar om det föreligger giftorätt och gemensamt brukande av egendomen. Tolkningen av tillsynsrekvisitetet kräver återhållsamhet. Klart är att det emellertid krävs en viss varaktighet i relationen mellan den försäkrade och den som fått i uppgift att ha uppsikt över den försäkrade egendomen. Enligt 32 § KFL är identifikationsrekvisiten desamma som enligt 31 § KFL, tillsyn fattas dock. Innebörden av rekvisiten är annars också densamma. Identifikationsreglerna är vaga och ställer till stora problem i tillämpningen.

Sist i uppsatsen studeras det liggande förslaget till ny FAL. Frågeställningen som redogörs för är om nedsättningsbedömningen och identifikationsproblematiken i fortsättningen kommer att behandlas på samma sätt som enligt nu gällande lagstiftning. När det gäller förslaget till ny FAL föreslås i regeln om framkallande av försäkringsfall en ny definition av begreppet grov vårdslöshet som inte skall tillämpas lika restriktivt som tidigare. Vad gäller det nya begreppet grov vårdslöshet tycks detta bli alldeles för omfattande, det verkar som det mesta går att få in under begreppet med lite vilja. Även en ny identifikationsregel är under behandling. Vad gäller konsumentförsäkringar följer förslaget i stort sett de regler som finns i KFL. I KFL:s lagtext står "tillsyn över" men i lagförslaget föreslås "ha hand om" Det är inte tänkt att detta skall innebära någon ändring i sak utan det är endast avsett att det klart skall framgå att det avser annat än endast tillfällig besittning. Att tillsynsrekvisitet behålls i förslaget kan tyckas underligt med tanke på att detta har orsakat stora tillämpningsproblem i KFL.

Förord

Först och främst skulle jag vilja tacka min handledare, Eva Lindell-Frantz, för det stöd, hjälp och uppmuntran jag fått när jag behövt det.

Jag skulle även vilja tacka Barbro Lundgren på Allmänna Reklamationsnämnden för att hon ställt upp och sprungit i arkiven när jag har ringt i tid och otid och behövt rättsfall.

Sist men inte minst vill jag tacka alla andra som har stöttat mig under min tid här i Lund.

Anna Johansson, Lund, 16 november, 2001.

Förkortningar

Prop.	Proposition
SOU	Statens offentliga utredningar
Ds	Departementsserien
FT	Försäkringstidningen
KFL	Konsumentförsäkringslagen
FAL	Försäkringsavtalslagen
ARN	Allmänna reklamationsnämnden
TskL	Trafikskadelagen
AvtL	Avtalslagen
NTF	Nordisk Försäkringstidskrift
HD	Högsta domstolen
Kap	Kapitel
s	Sida

1 Inledning

1.1 Bakgrund

De flesta människor kommer någon gång i livet i kontakt med försäkringar. Våra bilar måste vara försäkrade och den som köper ett hus måste kunna visa att det finns en riktigt brandförsäkring för att få lån på banken osv. Ett annat sätt att komma i kontakt med försäkringar är när skolelever får erbjudande om olycksfallsförsäkringar.¹

Försäkringar kan inte jämföras med någonting annat, det är inte direkt någon sak som det egentligen kan tas på. Det är så att säga en abstrakt produkt som blir konkret först när en skada har inträffat, den får då sitt innehåll. Att många tvekar när de skall teckna en försäkring är inte konstigt. Många vet inte så mycket om försäkringar från början och bolagen är inte alltid bra på att lämna information. Villkoren brukar ha en tendens att vara ganska många, innehållsrika samt ha flera specialbestämmelser och undantag.²

I det moderna samhället har försäkringar kommit att få en stor betydelse och finns i alla de slag, t.ex. sjukförsäkring, hemförsäkring mm. Även om det finns många olika sorters försäkringar så har de en sak som är gemensamt för dem alla. De ger alla ett ekonomiskt skydd för händelser som kan få till följd att personer eller egendom blir skadade.³

Vad som egentligen är en försäkring är svårt att definiera. Det finns heller inte någon heltäckande definition men det finns vissa begrepp som är typiska för en försäkring.⁴ Förutsättningarna för att man skall kunna försäkra en risk är att ett stort antal objekt är utsatta för den risk som skall försäkras, endast ett mindre antal drabbas samtidigt eller under en viss tidsperiod av samma skada eller att skadan medför väsentliga ekonomiska följder.⁵

Tanken bakom en försäkring förutsätter samverkan mellan många individer som alla är utsatta för likartade risker d v s innehav av liknande fastigheter inom visst område när det gäller brandförsäkring och lika ålder när det gäller livförsäkring.⁶

Så fort en skada har inträffat är det viktigt att så fort som möjligt kontakta sitt försäkringsbolag. Bolaget skickar då en skadeanmälningsblankett som det sedan

¹ Dawidson Henrik, Kleverman Anders, Löf Kerstin, Redemo Ulf och Runwall Lars, *Vad är försäkring?*, 1996, s. 6.

² Dawidson m fl, a.a. s. 6 f.

³ Dawidson m fl., a.a. s. 8.

⁴ Gauffin Lennart, Odelius Bo, *Praktisk försäkringsrätt*, Stockholm, 1983, s. 6.

⁵ Dawidson m fl, a.a. s. 10.

⁶ Gauffin, Odelius, a.a. s. 6.

bara är att fylla i så gott det går. Blanketten skickas sedan tillsammans med andra handlingar, läkarintyg eller liknande, tillbaka till bolaget.⁷

Trots att någon har en försäkring så kan denna ju inte hindra att en skada inträffar men den kan däremot minska eller rent av ta bort de ekonomiska konsekvenserna av en skada. Enkelt beskrivet kan det sägas att en försäkring för en konsument innebär att denne får acceptera en liten ekonomisk förlust, i form av premien, för att kunna undvika en stor förlust.⁸ Denna premie skall täcka utbetalningar vid försäkringsfall men dessutom försäkringsgivarens kostnader för administration och skadereglering.⁹ Därför består premien ofta av både en riskpremie och en omkostnadspremie. Vid personförsäkringar kan det också vara så att det även tillkommer en sparpremie. Hur stor en premie skall vara beräknas på skaderisker.¹⁰

För att försäkringsverksamhet ekonomiskt skall vara möjlig när det gäller skadeförsäkringar¹¹, krävs också att det som omfattas av försäkringen endast är skador av viss ekonomisk storlek. Handläggningskostnaderna skulle bli alldeles för stora om alla skador, hur små de än är, skulle täckas av försäkringen. Därför har de allra flesta försäkringar idag en självrisk. Storleken på denna varierar beroende på vad för försäkring det är fråga om.¹²

Försäkringar bygger på ett avtal. Regler om rättigheter och skyldigheter enligt dessa avtal finns i två lagar, dels Konsumentförsäkringslagen (KFL) som infördes 1981 och dels Försäkringsavtalslagen (FAL) som kom redan 1927.¹³ Dessa lagar har idag blivit inaktuella och kommer snart att ersättas med en ny lag. Delar av det lagförslaget behandlas senare i uppsatsen.

Syftet med KFL har dels varit att modernisera lagstiftningen, dels att ge konsumenterna en starkare ställning i förhållande till försäkringsbolagen. Därför är lagen till största delen tvingande. Lagen är tillämplig på de vanligaste försäkringarna som en konsument tecknar: hemförsäkringar, reseförsäkringar mm.¹⁴

⁷ Schönning Ola, Svendenius Marie, *Skadad, Vart vänder jag mig? Vilken ersättning kan jag få?*, Stockholm, 1999, s. 9.

⁸ Dawidson m fl., a.a. s. 9.

⁹ Bengtsson Bertil, *Försäkringsrätt. Några huvudlinjer*, Göteborg, 2000, s. 23.

¹⁰ Gauffin, Odelius, a.a. s. 7.

¹¹ Skadeförsäkringar är en försäkring där ägaren till den försäkrade egendomen skall få ersättning för just det belopp som fordras för att täcka förlusten.

¹² Gauffin, Odelius, a.a. s. 11.

¹³ Dawidson m fl., a.a. s. 7.

¹⁴ Gauffin, Odelius, a.a. s. 10.

FAL däremot är till största delen dispositiv. Lagen innehåller inte mycket regler om vad försäkringarna skall täcka och inte heller vilka risker den skall skydda. Här råder i stort sett full avtalsfrihet.¹⁵

I samband med försäkringar finns det en del begrepp som kan vara svåra att hålla isär. Försäkringsbolaget som tillhandahåller försäkringen kallas även försäkringsgivaren och den som tecknar försäkringen kallas normalt sett försäkringstagaren.¹⁶ Utöver försäkringstagaren kan även andra vara medförsäkrade och åtnjuta ett skydd av försäkringen. En hemförsäkring gäller utöver försäkringstagaren även för dennes make, föräldrar, ogifta barn eller annan som har gemensam bostad med den försäkrade. I KFL:s terminologi kallas dessa för ”försäkrad” medan i FAL används mer termen ”försäkringshavare”.¹⁷

1.2 Syfte och problemformulering

Syftet med uppsatsen är att redogöra för innebörden av nedsättnings- och identifikationsreglerna. Vad gäller problemformuleringen formuleras den:

- * Görs nedsättningsbedömningen efter samma kriterier enligt både 31 § KFL och 32 § KFL?
- * Är identifikationsrekvisiten desamma enligt 31 § KFL och 32 § KFL och hur görs identifikationsbedömningen?
- * Kommer nedsättnings- och identifikationsproblematiken att behandlas på samma sätt som tidigare eller innebär förslaget till ny FAL några förändringar?

1.3 Metod och material

Uppsatsen kommer till största delen att vara av deskriptiv karaktär. Detta innebär att jag beskriver och redogör för den gällande lydelsen och innebörden av 31 § KFL, 32 § KFL och förslaget till ny FAL. För att göra detta har jag till min hjälp haft lagtext, förarbeten, doktrin och rättspraxis men även en del artiklar.

För att skriva några inledande ord om försäkringsrätten har jag tittat i Bengtsson *Försäkringsrätt. Några huvudlinjer*, Schönning, Svendinius *Skadad. Vart vänder jag mig? Vilken ersättning kan jag få?*, Dawidson m fl, *Vad är försäkring?*, Lindstedt, *Försäkringsrätt och Skadestånd*, Gauffin, Odelius *Praktisk försäkringsrätt* och senare i uppsatsen har Hellners *Skadeståndsrätt* använts i mindre utsträckning.

¹⁵ Gauffin, Odelius, a.a. s. 10. Ett undantag är trafikförsäkringar. De regleras i TskL.

¹⁶ Bengtsson, a.a. s. 11.

¹⁷ Gauffin, Odelius, a.a. s. 46.

Om nedsättningsreglerna och identifikationsproblematiken finns inte särskilt mycket litteratur skriven. Det finns emellertid en bok skriven av Nilsson, Strömbäck, *Konsumentförsäkringslagen. Kommentar, lagtext och försäkringspraxis* som jag har använt mig mycket av. Jag har även haft stor nytta av Lindell-Frantz avhandling *Nedsättning av försäkringssättningen* m fl. Utöver detta har jag använt mig mycket av de förarbeten som finns på området, SOU 1977:84 och prop. 1979/80:9. Det finns även en hel del artiklar skrivna i främst Försäkringstidningen men även Nordisk försäkringstidskrift. Jag har i mitt arbete tagit del av Otterhem, *Nya riktlinjerna är konsumentanpassade*, Strömbäck, *KFL och informationen*, Kjellsson, *Nedsättning av försäkringssättningen*, Hellner, *Vad säger försäkringsinspektionen och KO om de nya villkoren?* och Mogren, *Oklarheter vid nedsättningen*.

Vad gäller nedsättningsbedömningen finns det heller inte särskilt många rättsfall. Det finns emellertid några NJA fall vad gäller uppsåt och oaktsamhet enligt nedsättningsreglerna som har studerats, **NJA 1962 s 281**, **NJA 1984 s 829** och **NJA 1990 s 93**. Dock har jag tagit del av avgöranden från ARN som också tar upp nedsättningsfrågor, **ARN 01/R1579**, **ARN 85/R1146** och **ARN 87/R5137**. Vad gäller identifikation har denna fråga aldrig kommit så högt upp i instanserna att det har blivit ett prejudikat av det, frågan har alltså inte prövats av HD. Även vad gäller identifikation har jag använt en del avgöranden från ARN. Ett angående samtyckesrekvisitet, **ARN 85/R873** och resterande avgöranden handlar om tillsynsrekvisitet, **ARN/R3694** och **ARN/R458**. De avgöranden från ARN som studerats har jag fått av Barbro Lundgren som arbetar där. Urvalet är ett beslutat av hennes sökningar i deras databaser. Viktigt att notera är att ARN inte är en prejudicerande instans.

När det gäller presenterandet av lagförslaget till en ny FAL har jag använt mig av Ds 1993:39 men mest har SOU 1989:88, som det finns en hänvisning till i Ds 1993:39 s. 243, kommit till användning.

1.4 Avgränsningar

I uppsatsen kommer jag inte att behandla alla de olika nedsättningsreglerna som finns i KFL. Jag har begränsat mig till att studera 31 § KFL om överträdelse av försäkringsvillkor och 32 § KFL om framkallande av försäkringsfall. Främsta skälet till detta är att det är i dessa bestämmelser som identifikation finns reglerad. Biträdandeplikten behandlas inte och bevisfrågor studeras inte särskilt ingående. Vidare redogörs i uppsatsen enbart för svensk rätt.

1.5 Disposition

Uppsatsen inleds med ett kort kapitel om försäkringsrätt där jag bl. a tar upp historik, frågan om hur försäkringsavtalet ingås, hur försäkringsavtalet tolkas om oklarheter uppstår samt en presentation av de olika biförpliktelserna.

Vad gäller tredje kapitlet behandlas där överträdelser av försäkringsvillkor. Till en början skriver jag allmänt och övergripande om nedsättningsreglerna. Därefter behandlas vad som krävs för att bestämmelsen skall bli tillämplig och vad som krävs för att bolaget skall kunna göra en påföljd gällande. Vidare redogörs för hur nedsättningsbedömningen görs. Både orsakssamband, uppsåt, oaktsamhet och omständigheter i övrigt tas upp.

I fjärde kapitlet behandlas framkallande av försäkringsfall. Här tas upp förutsättningar för nedsättning, uppsåt och oaktsamhet. Både grov och annan oaktsamhet studeras.

Identifikationsreglerna, såväl enligt 31 § KFL som 32 § KFL, studeras i femte kapitlet. Jag börjar med en presentation av de rekvisit som behöver vara uppfyllda för att bolagen skall kunna sätta ned ersättningen med stöd av 31 § KFL eller 32 § KFL, vad rekvisiten innebär och hur det är meningen att dessa skall tillämpas i praktiken.

I sjätte kapitlet redogörs för förslaget till ny FAL. Här tas dels upp identifikationsregeln men även de nedsättningsregler som skall beaktas vid tillämpning av denna, framkallande av försäkringsfall, säkerhetsföreskrifter och räddningsplikten.

I sjunde kapitlet presenteras till sist min analys. Där redovisas en del egna synpunkter om vad jag kommit fram till under arbetets gång.

2 Kort om försäkringsrätt

2.1 Historik

Försäkringar är ingen ny företeelse även om formerna för försäkringsverksamheten under årens lopp har förändrats ganska mycket.

Redan i det gamla Babylon tros det ha förekommit försäkringar, detta institut försäkrade slavar. Ingen vet riktigt hur detta fungerade i praktiken men babylonierna var duktiga på matematik och torde därför ha varit ganska bra på riskbedömningar.¹⁸

I romarriket förekom försäkringar i armén, det var en sorts pensionsförsäkring. Försäkringen omfattade dock enbart officerare. Det gick till så att de betalade en del av sin lön till en fond. Stupade sedan officeren så betalades pensionen ut till hans familj men om han uppnådde pensionsålder betalades en pension istället ut. Hos romarna fanns även en sorts hjälpkassa för begravningar. Studier har visat att principerna för deras försäkringsverksamhet egentligen är helt moderna.¹⁹

I Sverige fanns redan under tidig medeltid en försäkring där var och en inom ett visst område, ifall det inträffade en eldsvåda, hade en skyldighet att hjälpa till att bygga upp det som brunnit ner igen. Detta kallades för brandstoderna. Efter hand som samhället utvecklades räckte brandstoderna inte längre till. Istället infördes stadsbrandkassor. Ibland var brandkåren betald av de här kassorna.²⁰

Störst behov av försäkringar förekom dock först inom sjöfarten. De försäkringar som liknar våra torde först ha uppstått i London, där verksamheten drog igång runt år 1700. Även där var det först fråga om sjöförsäkringar. De första svenska lagreglerna på försäkringsrättens område rörde också sjöförsäkringar och återfanns i 1667 års sjölag.²¹

¹⁸ Dawidson m fl., a.a. s. 12.

¹⁹ Dawidson m fl., a.a. s. 12.

²⁰ Dawidson m fl., a.a. s. 13.

²¹ Gauffin, Odelius, a.a. s. 6.

Det var dock först när industrialismen fick sitt genombrott som den försäkringsverksamhet som vi känner slog igenom. Det behövdes då försäkringar mot bränder och annat som kunde orsaka längre driftstopp och i takt med att välfärden ökade fick även vanligt folk egendom som behövde försäkras. De flesta försäkringsbolagen bildades någon gång mellan 1880 och 1920-talen. En del av dessa kom att bli rikstäckande medan de flesta var lokala.²²

Trots det moderna försäkringsväsendets genombrott under 1800-talet dröjde det ända till 1927 års FAL innan allmänna bestämmelser på området tillkom.

Lagstiftningen tillkom i ett nordiskt samarbete och överensstämde till stora delar i Sverige, Danmark, Norge och Finland. KFL trädde i kraft så sent som den 1 januari 1981 och har därmed varit ett viktigt inslag i det senaste decenniets lagstiftning om konsumentskydd.²³

2.2 Försäkringsavtalet

2.2.1 Avtalets ingående

Ett försäkringsavtal träffas mellan ett försäkringsbolag och en försäkringstagare. Utöver försäkringstagaren kan även andra vara medförsäkrade och åtnjuta det skydd försäkringen syftar att ge. Detta kan t.ex. vara att hemförsäkring gäller, utöver försäkringstagaren, även för dennes make, föräldrar, ogifta barn och vissa andra som har gemensam bostad med försäkringstagaren.²⁴ Oftast är avtalet utformat som ett standardavtal, det gäller alltså inget formkrav. Försäkringen täcker och omfattar ovissa händelser.²⁵ Ett försäkringsavtal innebär rättigheter och skyldigheter för båda parter, de har både huvud- och biförpliktelser.²⁶ I och med försäkringen åtar sig försäkringsgivaren att mot ett vederlag, i det här fallet försäkringspremien, att utge ersättning till försäkringstagaren om försäkringsfall skulle inträffa. Det kan därför sägas att försäkringen avser en viss risk och det är denna risk som försäkringsgivaren åtar sig ansvar för om skada skulle inträffa.²⁷

När parterna kommit överens om att avtal skall ingås utfärdas ett försäkringsbrev eller i alla fall någon form av skriftlig handling som anger villkoren för avtalet. Det är för övrigt allmänna principer som gäller för avtalets ingående. Bindande avtal har kommit till stånd när svar har avgetts på motpartens anbud och denne tagit del av accepten. Angående avtalsslutet finns en specialregel för konsumentförsäkringar, ett försäkringsbolag får inte lov att vägra teckna en försäkring som normalt tillhandahålls allmänheten förutom i de fall när bolaget har

²² Dawidson m fl, a.a. s. 12 ff.

²³ Bengtsson, a.a. s. 16 ff.

²⁴ Gauffin, Odelius, a.a. s. 46.

²⁵ Gauffin, Odelius, a.a. s. 6 f.

²⁶ Gauffin, Odelius, a.a. s. 46.

²⁷ Bengtsson, a.a. s. 11.

särskilda skäl för att vägra (9§ KFL). Tanken bakom bestämmelsen är att konsumenten inte skall behöva vara beroende av försäkringsbolagets välvilja när det gäller så viktiga saker som försäkringar.²⁸

2.2.2 Avtalsvillkoren

I försäkringsvillkoren preciseras vad försäkringsgivarens ansvar omfattar. Detta regleras vanligtvis inte i lag, i alla fall inte med tvingande bestämmelser.²⁹ För dessa s.k. omfattningsvillkor gäller alltså avtalsfrihet, det försäkringens omfattar regleras alltså i försäkringsvillkoren. Om en skada undantas från försäkringen kommer den helt att falla utanför försäkringsgivarens ansvar oavsett vem som gör anspråk på försäkring ersättning. Därför är det mycket viktigt för försäkringstagaren hur försäkringsgivarens ansvar bestäms.³⁰ Tolkning av försäkringsvillkoren spelar en stor roll när försäkringsgivarens ansvar skall bestämmas. Försäkringstagaren kan ofta påstå att han velat skydda sig mot en viss risk och att denna inte undantagits i villkoren på ett sätt som han förstod och villkoren därför skall tolkas till hans fördel. Vid tolkningen av försäkringsvillkor tillämpas allmänna tolkningsprinciper för standardavtal. Vid försäkringsavtal bortses från den enskilda försäkringstagarens inställning, om villkoret inte kan anses fullt klart kommer det att tolkas till nackdel för den som författat villkoret. Normalt sett är detta försäkringsgivaren. Detta är den s.k. oklarhetsregeln. Regeln har stöd i 10§ lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden som i sin tur bygger på ett EG-direktiv.³¹

36§ AvtL får betydelse även inom försäkringsrätten. Ett villkor som är att ses som oskäligt kan enligt bestämmelsen jämkas eller helt lämnas utan avseende. Vid bedömningen tas hänsyn till avtalets innehåll, omständigheterna vid avtalets tillkomst men även till något som inträffat senare och övriga omständigheter. Särskild hänsyn skall tas till den som är konsument eller av någon annan anledning intar en underlägsen ställning i avtalsförhållandet.³²

2.3 Biförpliktelser

Förutom att betala premien för att erhålla ett försäkringsskydd som är försäkringstagarens huvudförpliktelse, har försäkringstagaren en del andra förpliktelser gentemot bolaget. Till dessa brukar räknas: upplysningsplikt, upplysa om fareökning, iaktta säkerhetsföreskrifter, räddningsplikt, skyldighet att inte uppsåtligt eller genom vårdslöshet framkalla försäkringsfall och när

²⁸ Bengtsson, a.a. s. 34 f.

²⁹ Undantag finns beträffande trafikförsäkringar som regleras i 2-4§§ TskL.

³⁰ Bengtsson, a.a. s. 35, 38.

³¹ Bengtsson, a.a. s. 39 f.

³² Nilsson Edvard, Strömbäck Erland, *Konsumentförsäkringslagen, Kommentar, lagtext och försäkringspraxis*, Helsingborg, 1984, s. 26.

försäkringsfall inträffat underlätta genom att lämna korrekta uppgifter.³³ Om försäkringstagaren bryter mot biförpliktelserna kan det medföra att försäkringsersättningen reduceras eller helt bortfaller.³⁴ I och med att nedsättningsreglerna i KFL har utformats som generalklausuler har antalet lagrum avseende biförpliktelser kunnat begränsas avsevärt jämfört med 1927 års FAL. Inledningsvis kritiserades reglerna för att skapa rättsosäkerhet.³⁵ I förarbetena menas emellertid att de generellt utformade biförpliktelserreglerna borde kunna fyllas på innehåll genom preciseringar i försäkringsavtalen, vilket i sin tur borde kunna leda till en både enhetlig och förutsebar skaderegleringspraxis.³⁶

2.3.1 Upplysningsplikt

Upplysningsplikt regleras i 30 § KFL.

När försäkringsavtal ingås ombeds försäkringstagaren normalt att lämna vissa uppgifter till försäkringsbolaget. Med dessa uppgifter som grund fastställs sedan premien. Det är därför av yttersta vikt att dessa uppgifter är riktiga så att premien blir korrekt.³⁷

30§ KFL stadgar att om försäkringstagaren uppsåtligt eller genom oaktsamhet, som inte är ringa, lämnat oriktiga uppgifter eller förtigit omständigheter som är av vikt kan försäkringsersättningen sättas ned.³⁸

Förutsättningen för att nedsättning enligt 30§ KFL skall komma i fråga är att en lämnad uppgift objektivt sett är oriktig. Värt att notera är att en uppgift som är vilseledande utan att egentligen vara direkt oriktig också kan leda till nedsättning om försäkringstagaren insett eller borde insett att uppgiften var vilseledande och ändå underlät att lämna ytterligare upplysningar.³⁹

Nedsättning görs efter vad som anses skäligt. I skälighetsbedömningen tas hänsyn till det verkliga förhållandets betydelse för försäkringsfallet, skadans omfattning, försäkringstagarens uppsåt och oaktsamhet samt andra omständigheter.⁴⁰

2.3.2 Fareökning, säkerhetsföreskrifter, räddningsplikt och biträdandeplikt

³³ Lindell-Frantz Eva, *Nedsättning av försäkringsersättning*, Lund, 1996, s. 21.

³⁴ Gauffin, Odelius, a.a. s. 57.

³⁵ Prop. 1979/80:9, Sveriges Advokatsamfunds remissvar, bilagedel s. 60.

³⁶ Prop. 1979/80:9, s. 64.

³⁷ Lindstedt Hans, *Försäkringsrätt och skadestånd*, Lärarhäfte, Stockholm, 1971, s. 13 f.

³⁸ Bengtsson, a.a. s. 61.

³⁹ Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 124.

⁴⁰ Gauffin, Odelius, a.a. s. 59.

Fareökning, säkerhetsföreskrifter, räddningsplikt och biträdandeplikt regleras i samma paragraf, 31 § KFL.

Regeln innehåller ingenting om vilka skyldigheter försäkringstagaren har att uppfylla utan detta är något som regleras i försäkringsvillkoren. Däremot innehåller regeln påföljder som drabbar försäkringstagaren om han åsidosätter de skyldigheter som åläggs honom i villkoren. I regeln stadgas att om försäkringstagaren försummar sina skyldigheter genom uppsåt eller oaksamhet kan ersättningen sättas ned. I likhet med 30§ KFL görs en skälighetsbedömning. De olika faktorer som beaktas är åsidosättandets betydelse för skadefallet, graden av skuld och övriga omständigheter. 31§ KFL skiljer sig från 30§ KFL på det sättet att enligt denna regel kan nedsättning ske vid all oaksamhet, även om den skulle vara ringa.⁴¹ Trots detta har inte lagstiftarens avsikt varit att få till stånd en skärpning av lagen utan nedsättning skall normalt endast göras när det rör sig om grov överträdelse av villkoren.⁴² En ytterligare skillnad är att enligt 30 § KFL stipuleras inte en motsvarande identifikationsregel som enligt 31 och 32 §§ KFL.

Räddningsplikt innebär att försäkringstagaren har en skyldighet att försöka att avvärja eller begränsa ett inträffat försäkringsfall.⁴³

I villkoren förekommer ofta en rad föreskrifter som syftar till att genomföra en korrekt skadereglering. Den försäkrade förpliktas att utan dröjsmål anmäla sin skada till bolaget. Vidare åläggs han att lämna specificerade krav på ersättning, att polisanmäla stöldskada, att styrka innehavet av förkommen egendom mm. Oriktiga uppgifter i samband med skaderegleringen skall inte behandlas som åsidosättande av föreskrifterna. Har den försäkrade t.ex. lämnat ett förfalskat kvitto för att styrka innehavet av förfalskad egendom, skall ev. påföljd bestämmas med stöd av en särskild nedsättningsregel, 34 § KFL. Gränsen mellan 31 § KFL och 34 § KFL:s tillämpningsområde är inte helt självklar. Enligt lagtexten krävs för påföljd enligt 31 § KFL endast ringa oaksamhet medan påföljd enligt 34 § KFL inte kan bli aktuell förrän den försäkrade har gjort sig skyldig till åtminstone grov vårdslöshet. Den ersättningsberättigade skall ha varit medveten om att hans handlingssätt kunnat leda till att han fick ut för hög ersättning eller det skall i alla fall framstått som uppenbart för varje annan person som befunnit sig i hans ställe.⁴⁴ Det framgår inte av förarbetena hur 31 och 34 §§ KFL är relaterade till varandra. Emellertid anges att 34 § KFL avser fall där den ersättningsberättigades handlingssätt kan ha inneburit en risk för att för hög ersättning skulle komma att utbetalas. Rör det sig om handlingar/underlåtenhet som snarare är att se som ordningsbrott, bör 31 § KFL tillämpas under förutsättning att den försäkrade har brutit mot en föreskrift i avtalet.⁴⁵

⁴¹ Bengtsson, a.a. s. 66.

⁴² Gauffin, Odelius, a.a. s. 65.

⁴³ Lindell-Frantz, a.a. s. 21.

⁴⁴ Lindell-Frantz, a.a. s. 244 f.

⁴⁵ Prop. 1979/90:9, s. 157.

2.3.3 Framkallande av försäkringsfall

Framkallande av försäkringsfall regleras i 32 § KFL. Denna bestämmelse kommer att nämnas helt kort eftersom den behandlas senare i uppsatsen. Om försäkringstagaren uppsåtligt framkallar ett försäkringsfall kommer han inte att få någon ersättning från försäkringen överhuvudtaget. Har han istället agerat grovt vårdslöst kan ersättningen sättas ned om den inte avser skadestånd. Vid oaktsamhet som inte är ringa kan ersättning som inte avser skadestånd sättas ned om det finns förbehåll om detta i villkoren.⁴⁶

2.3.4 Felaktiga uppgifter vid skaderegleringen

Felaktiga uppgifter vid skaderegleringen regleras i 34 § KFL.

Om försäkringstagaren efter det att ett försäkringsfall inträffat, uppsåtligt eller genom grov vårdslöshet, uppger eller förtiger uppgifter av betydelse för bedömningen av fallet kan ersättningen sättas ned efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Detta innebär med andra ord att trots att försäkringstagaren egentligen skulle vara berättigad till ersättning går han miste om den för att det framkommit felaktiga uppgifter om försäkringsfallet. Har försäkringstagaren agerat uppsåtligt kan detta ses som försök till försäkringsbedrägeri men bestämmelsen kan även tillämpas om det inte handlar om något brottsligt förfarande.⁴⁷

3 Överträdelse av föreskrifter i avtalet

3.1 Bakgrund

När KFL antogs var det nedsättningsreglerna som drog till sig den största uppmärksamheten och var föremål för den största kritiken. Bestämmelserna ansågs vara alldeles för allmänna och obestämda. Varken bolaget eller försäkringstagaren fick någon ledning av bestämmelserna. Mycket av kritiken bestod i att bestämmelserna ansågs ge försäkringstagaren alldeles för mycket slarvutrymme.⁴⁸

⁴⁶ Gauffin, Odelius, a.a. s. 67.

⁴⁷ Gauffin, Odelius, a.a. s. 69.

⁴⁸ Otterhem Jan, *Nya riktlinjerna är konsumentanpassade*, FT, 1984, häfte 8/9, s. 4.

I förarbetena till KFL finns inga förslag till vilka skyldigheter den försäkrade skall ha gentemot bolaget. Detta skall istället regleras i villkoren. Lagen skall istället endast omfatta vilka påföljder som kan drabba försäkringstagaren vid överträdelser av föreskrifter i villkoren.⁴⁹ Nedsättningsregler behövs för att inskräpa vikten av att biförpliktelserna respekteras och för att hindra att stora kostnader drabbar försäkringstagare som handlar på ett oklanderligt sätt.⁵⁰

Rent rättstekniskt har 31 § KFL två syften, dels att säkerställa att försäkringstagaren inte åläggs biförpliktelser utan att det framgår av villkoren så att de kan bli föremål för myndighetsgranskning, dels att genom en tvingande regel begränsa följderna av en försummelse att iaktta de förpliktelser som åläggs genom villkoren.⁵¹

Den vanligaste men också mest betydelsefulla påföljden är att den försäkrade antingen mister hela eller en del av försäkringsersättningen. Detta är den s.k. nedsättningen. Det finns även andra påföljder som kan göras gällande när den försäkrade inte uppfyller sina åligganden. Dessa kan bl. a. bestå i att bolaget säger upp försäkringen eller höjer premien. Dessa åtgärder får egentligen inte försäkringstagaren någon kännning av som påföljd för den förseelse han gjort sig skyldig till, de kan ju endast förebygga en framtida skada eller ses som en sanktion inför framtiden. Dock inte direkt någon effektiv sådan. Nedsättningen däremot är en effektiv påföljd på att bolaget allmänt sett gör ett avdrag som fastställs direkt när utbetalning av ersättningen sker. Blir försäkringstagaren inte nöjd med det avdrag som gjorts får han själv ta initiativ till andra åtgärder, t.ex. nämnd eller domstolsprövning. Olägenheten för den försäkrade består i att han helt eller delvis går miste om det skydd försäkringen syftar till att ge. Detta kan vara av speciell olägenhet för den försäkrade vid stora ekonomiska förluster när han är i stort behov av att få ersättning.⁵²

Det första som behövs för att nedsättningsreglerna skall bli tillämpliga är att den försäkrade bryter mot en föreskrift som har tagits in i försäkringsvillkoren. Bestämmelserna i sig ålägger, som tidigare sagts, inte den försäkrade några som helst förpliktelser utan reglerar endast påföljden för en försummelse att iaktta förpliktelser som följer av försäkringsvillkoren.⁵³ Om ett bolag skall ha möjlighet att göra påföljd gällande för t.ex. fareökning måste det finnas föreskrifter i villkoren som ålägger den försäkrade att anmäla förändrade förhållanden till bolaget. Däremot finns det inte stadgat något formkrav i KFL för hur en fareökningsföreskrift skall se ut. Det torde räcka med att det i villkoren finns en allmänt hållen föreskrift om att den försäkrade är ålagd en anmälningsskyldighet.

⁴⁹ Kjellson Håkan, *Nedsättning av försäkringsersättningen*, NTF, Scandinavian Insurance Quarterly, 1987, häfte 2, s. 118.

⁵⁰ Kjellson, a.a. s. 119.

⁵¹ SOU 1977:84, s. 229.

⁵² Kjellson, a.a. s. 118.

⁵³ Prop. 1979/80:9, s. 146.

Föreskriften skall vara klar och tydlig men det finns inget stöd i KFL för att det även skulle kunna ställas krav på att föreskriften anger vilken påföljd den försäkrade drabbas av vid ett åsidosättande.⁵⁴

Något beaktansvärt med nedsättningsreglerna i KFL är att de har en generell utformning, de lämnar därför ett stort utrymme för en skönsmässig och nyanserad bedömning i varje enskilt fall. Om nedsättning skall komma ifråga och i vilken utsträckning bedöms enligt omständigheterna i det enskilda fallet, det finns dock vissa omständigheter som särskilt skall beaktas. Dessa har uttryckligen angetts i lagtexten.⁵⁵ Vid nedsättning enligt KFL behöver det inte vara fråga om allt eller inget som det tidigare var.⁵⁶ Efter lagens ikraftträdande var det alltså inte längre självklart att man inte fick någon ersättning alls om man t.ex. glömt att låsa sin dörr. I och med KFL:s ikraftträdande kan t.ex. omständigheten att någon behöver hjälp så att man rusar ut och glömmer att låsa sin dörr, ändå föranleda att i alla fall någon ersättning betalas ut.⁵⁷

Är förutsättningarna för nedsättning uppfyllda bör ersättningen sättas ned med en kvotdel eller ett visst belopp. Det kan också vara så att nedsättningen tar sig form som en självrisk eller förhöjd självrisk. Ibland kan ersättning helt falla bort, ersättningen blir noll.⁵⁸

När KFL varit i kraft ett tag visade det sig att bolagen hade stora problem att veta hur nedsättningen skulle göras. Många gånger fick den försäkrade inte någon ersättning med motiveringen att förlusten inte omfattades av försäkringen. Bolagen tillämpande alltså säkerhetsföreskrifter som om de vore omfattningsvillkor. Därför utvecklades riktlinjer för handläggningen.⁵⁹

3.2 Försäkringsvillkoren

För att nedsättning skall komma ifråga krävs att en försäkrad har åsidosatt en föreskrift i försäkringsvillkoren. Vid bedömningen av vilken ersättning den försäkrade skall få bedöms i princip bara hans eget handlande. Dock kan ibland 31 § 2 st. KFL om identifikation vara aktuellt och påverka rätten till ersättning.⁶⁰ Detta behandlas senare i uppsatsen.

Vid tillämpning av 31 § KFL spelar det ingen roll om det försäkringsvillkor som åsidosatts är utformat som ett åliggande för den försäkrade eller om det har

⁵⁴ Lindell-Frantz, a.a. s. 151.

⁵⁵ Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 116.

⁵⁶ Otterhem, a.a. s. 4.

⁵⁷ Mogren Elisabeth, *Oklarheter om nedsättningen*, FT, 1982, häfte 2, s. 18.

⁵⁸ Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 116.

⁵⁹ Kjellsson, a.a. s. 120.

⁶⁰ Prop. 1979/80:9, s. 146; Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 133.

formulerats som en ansvarsbestämning. Detta innebär att även överträdelser av omfattningsvillkor som i realiteten innebär en förpliktelse för den försäkrade, t.ex. att ersättning lämnas endast vid stöld ur ”låst lokal”, bedöms enligt 31 § KFL. I den mån omfattningsvillkor av detta slag används bör de därför förses med en erinran om att en tillämpning av villkoret inte alltid behöver medföra att ersättningen går förlorad eller ens reduceras, utan att frågan om vilken ersättning som skall lämnas får avgöras med hänsyn till omständigheterna i varje enskilt fall. Även annars när villkoren är utformade i mer eller mindre standardiserad form bör de formuleras så att det finns utrymme att ta hänsyn till speciella omständigheter i varje enskilt fall.⁶¹

De förpliktelser som kan komma i fråga enligt 31 § KFL kan vara av olika slag, bestämmelsen är tillämplig på alla förpliktelser som åläggs den försäkrade enligt villkoren. Emellertid tillämpas regeln på olika sätt beroende på vilken slags förpliktelse det handlar om.⁶²

3.3 Nedsättningsbedömningen

3.3.1 Orsakssamband

Vid nedsättning skall i första hand hänsyn tas till den betydelse försummelsen har haft för skadan. Detta är speciellt viktigt vid överträdelser av föreskrifter som syftar till att förhindra att ett försäkringsfall inträffar eller att skadan sprider sig. Ett exempel på detta är när den försäkrade använder för starka elektriska säkringar men skadan inte inträffar p g a detta utan av att t.ex. blixten slår ner. Ett annat exempel är att den försäkrade inte låst ytterdörren och sen blir utsatt för inbrott. Tjuven tar sig dock inte in genom dörren utan genom att slå sönder en fönsterruta istället.⁶³

Överträdelse av t.ex. en säkerhetsföreskrift påverkar endast ersättningen om överträdelsen inverkat på skadan, vilket innebär att det måste föreligga ett orsakssamband mellan överträdelsen och den inträffade skadan. KFL ger inte ett helt klart uttryck för kausalitetskravet men antydning finns eftersom det i lagtexten stadgas att nedsättningen skall göras efter vad som är skäligt med hänsyn till försummelsens betydelse för försäkringsfallet och för omfattningen av skadan. Övriga omständigheter som skall beaktas kommer efter ett ”samt” i lagtexten, vilket innebär att hänsyn vidare skall tas till den försäkrades uppsåt eller oaksamhet och omständigheterna i övrigt. I förarbetena sägs att nedsättning normalt inte bör göras om överträdelsen inte haft någon betydelse för skadan.

⁶¹ Prop. 1979/80:9, s. 150.

⁶² Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 131.

⁶³ Prop. 1979/80:9, s. 148; Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 135.

Genom att säga ”normalt” har inte meningen varit att tumma på kausalitetskravet utan snarare att göra en reservation för de fall i vilka iakttagandet av en föreskrift överhuvudtaget inte kan inverka direkt på inträffad skada.⁶⁴ I vissa undantagsfall kan det tänkas att ersättningen kan sättas ned trots att det inte föreligger något orsakssamband mellan överträdelsen och skadan. Ett sådant fall kan främst vara om det är motiverat av preventiva skäl.⁶⁵

Vid åsidosättande/överträdelser av förpliktelser, som avser tiden efter ett försäkringsfall inträffat, har försummelsen oftast ingen betydelse för hur stor skadan kommer att bli. Bolagets kostnader för skaderegleringen kan däremot påverkas. Detta brukar därför hänföras till en övrig omständighet som skall beaktas vid nedsättningen. Nedsättning av ersättningen brukar emellertid inte komma i fråga om försummelsen inte haft någon betydelse för bolaget, t.ex. om bolaget fått kännedom om att försäkringsfall inträffat även om den försäkrade inte har anmält detta.⁶⁶

3.3.2 Uppsåt och oaktsamhet

Vid nedsättningsbedömningen skall också den försäkrades uppsåt eller oaktsamhet beaktas. Överträdelser av förpliktelser som ålagts i villkoren är ofta uppsåtliga men det innebär inte att varje uppsåtlig försummelse skall beaktas som försvårande. Allvaret i försummelserna kan växla ganska mycket från händelse till händelse, beroende på hur många ursäktande omständigheter det finns. Vid en underlåtenhet att installera permanenta säkerhetsanordningar, lås eller liknande, tas hänsyn till hur lång tid den försäkrade har haft på sig och hur många påminnelser han har fått om detta. I situationer där den försäkrade har tagit bort viktiga säkerhetsanordningar torde detta i princip ses som en ganska hög vållandegrad.⁶⁷ Vid en så hög vållandegrad torde ett ganska kraftigt avdrag på ersättningen komma i fråga. Handlar den försäkrade på ett farligt eller dumdrigt sätt borde detta kunna leda till ett större avdrag än normalt.⁶⁸

Ersättningen kan vidare sättas ned ifall den försäkrade åsidosatt en föreskrift genom grov vårdslöshet. Det är emellertid inte lika stor risk för totalt ersättningsbortfall som vid uppsåt.

Oaktsamhet som inte betraktas som grov kan mera sällan leda till nedsättning av ersättningen. Viktigt är att ta hänsyn till vad det är för föreskrift som har överträtts. Handlar det om överträdelse av föreskrifter om fareökning eller räddningsplikt torde nedsättning endast bli aktuellt vid uppsåt eller i vart fall vid

⁶⁴ Hellner Jan, *Vad säger inspektionen och KO om de nya villkoren?*, FT, 1981, häfte 2, s. 6.

⁶⁵ Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 128.

⁶⁶ Prop. 1979/80:9, s. 148; Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 135.

⁶⁷ Prop. 1979/80:9, s. 148; Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 136.

⁶⁸ Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 136.

grov vårdslöshet. Skulle överträdelsen avse säkerhetsföreskrifter som har till syfte att tillgodose prevention, framför allt vid stöldskador, kan en strängare inställning mot den försäkrade vara befogad.⁶⁹ Departementschefen, om än något vagt uttryckt, instämmer med att försäkringsskyddet bör bestå trots att oaktsamhet föreligger på den försäkrades sida om det är fråga om svåra skador. Orsaken till detta är det ökade skyddsbehovet som tidigare utvecklades på försäkringsrättens område. Trots det ökade skyddsbehovet ställer preventiva och kostnadsmässiga skäl upp en gräns för hur långt liberaliseringen kan gå.⁷⁰

I undantagsfall kan nedsättning komma ifråga också vid ringa oaktsamhet, t.ex. när den försäkrade har åsidosatt uttryckliga och preciserade säkerhetsföreskrifter vars direkta syfte är att tillgodose preventionen även om det är endast fråga om ett tillfälligt slarv.⁷¹ Ett exempel på detta kan vara att en bil som inte är under tillsyn alltid skall vara låst eller att fönster skall vara stängda.

ARN 01/R1579. Den försäkrade anmälde stöld av en bärbar dator i USA. Stölden inträffade i en park i Santa Monica där han satt och arbetade. När han var klar med arbetet satte han sig för att vila en stund. Datorn låg på bordet framför honom. Efter en stund kom gärningsmannen, tog datorn och sprang iväg. Ersättningen sattes ned med motiveringen att aktsamhetskravet inte uppfyllts. Bolaget framförde att eftersom den försäkrade bara ett år tidigare vid ett rån blivit av med en annan bärbar dator, borde han vara medveten om att en bärbar dator är mycket stöldbegärlig egendom. Bolaget menade också att platsen för stölden vägrade in. Det fanns mycket folk i närheten och detta ansåg bolaget underlättade för gärningsmannen att stjäla datorn.

ARN uttalade att den försäkrade vid stöldtillfället rent fysiskt bara varit 10-20 cm från datorn när den stals och att han därmed anses ha haft datorn över uppsikt. Vid beaktande av omständigheterna i det enskilda fallet ansåg nämnden att han inte gjort sig skyldig till någon sådan vårdslöshet som kan leda till nedsättning av ersättningen.

Den oaktsamhet den försäkrade gjort sig skyldig till i detta fallet räckte alltså inte för att ARN skulle rekommendera bolaget att sätta ned ersättningen, vilket tyder på att det krävs en del för att nedsättning p g a ringa oaktsamhet skall bli aktuell.

Vid nedsättning p g a ringa oaktsamhet får ersättningen endast sättas ned med ett visst belopp eller en kvotdel. Ersättningen får emellertid aldrig helt falla bort när oaktsamheten endast är ringa. Det finns inget hinder för att nedsättningen görs i form av en förhöjd självrisk.⁷²

Viktigt att notera är att nedsättningen inte bör göras strängare än vad som kan motiveras av preventiva skäl och av hänsyn till kostnader som kan drabba

⁶⁹ Prop. 1979/80:9, s. 148; Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 136.

⁷⁰ Prop. 1979/80:9, s. 26.

⁷¹ Prop. 1979/80:9, s. 72, 148 f.

⁷² Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 136 f; Prop. 1979/80:9, s. 149.

försäkringstagarkollektivet om full ersättning utges även om förpliktelser har överträtts. Även önskemålet om att ge ett betydande skydd vid betydande sociala förluster tas i beaktning. Vid bedömningen av vilken hänsyn som bör tas till den försäkrades uppsåt eller oaktsamhet bör det också skiljas mellan olika försäkringar och skador.⁷³

3.3.3 Omständigheter i övrigt

Till sist skall hänsyn tas till omständigheterna i övrigt. Hit hör bl. a. preventiva överväganden. Ibland kan det av preventiva skäl vara befogat att göra ett avdrag trots att det kanske annars inte skulle ha gjorts, dock är det viktigt att avdraget aldrig blir större än att preventionen tillgodoses. Skadetypen skall spela en stor roll för hur tungt preventionen väger.⁷⁴

NJA 1984 s 829. Landskronafallet. I detta fallet åberopade försäkringsbolaget en säkerhetsföreskrift i hemförsäkringen om att ytterdörrarna till bostaden skall vara låsta. Om detta åsidosattes utgick ingen ersättning alls för egendom som stals i bostaden. När villaägarens fru gick till jobbet glömde hon att låsa ytterdörren så huset stod olåst i åtta timmar och naturligtvis uppstod en villastöld. Försäkringstagaren krävde ut halv ersättning medan försäkringsbolaget inte ville betala ut någon ersättning alls.

HD uttalade att om en villkoren meddelad säkerhetsföreskrift åsidosatts, är försäkringsbolaget endast ersättningsskyldigt om och i den mån skadan antagligen skulle ha inträffat trots att föreskriften iakttagits. HD uttalade att villkoret är av stor vikt när det gäller att förebygga stöldskador. Risken för ekonomisk förlust torde väga tungt för de flesta försäkringstagare. För att villkoret skall få önskad effekt räcker det att den försäkrade går miste om en del av ersättningen. Under våren 1984 utvecklades vissa riktlinjer för tillämpningen av nedsättningsreglerna. Enligt dessa föranleder ett åsidosättande av en säkerhetsföreskrift att bostaden skall vara låst när försäkringstagaren lämnat bostaden för normal bortovaro (gått till arbetet, skolan mm) en nedsättning med 25 %. Vid bedömningen av vilken nedsättning av ersättningen som är skälig måste beaktas att skadan förmodligen inte skulle ha inträffat om säkerhetsföreskriften iakttagits. Å andra sidan var oaktsamheten så lindrig att de flesta försäkrade kunnat göra sig skyldiga därtill. Ingen annan anledning fanns med hänsyn till skadans art och omfattning, än att bestämma nedsättningen på annat sätt än som i övrigt är skäligt. Med denna motivering begränsades nedsättningen till 50 % eftersom detta yrkats i målet.

En omständighet som bör beaktas vid nedsättningen är om den försäkrade kommer att drabbas av någon särskild påföljd av sitt handlande. Nedsättningen är visserligen tänkt som en sanktion för att ett åsidosättande av förpliktelser har gjorts men ändå kan det ibland vara legitimt att beakta att den försäkrade råkar ut för en annan sanktion, t.ex. en straffrättslig sådan, så att reducering av nedsättningen helt eller delvis inte längre anses nödvändig utifrån preventiva skäl.⁷⁵

⁷³ Prop. 1979/80:9, s. 148 f.

⁷⁴ Lindell-Frantz, a.a. s. 165.

⁷⁵ SOU 1977:84, s. 232.

Att hänsyn skall tas till övriga omständigheter vid nedsättningsbedömningen gäller för alla biförpliktelser enligt 31 § KFL, alltså även för bl. a fareökning. Det är inte helt klarlagt hur en situation bör hanteras där det visar sig att fareökning förelegat vid skadetillfället och den försäkrade döms för en annan handling. För att belysa detta med några exempel kan nämnas att den försäkrade lagt nytt tak på sitt hus och detta leder till ökad risk för brand.

Döms den försäkrade sedan för allmänfarlig vårdslöshet med hänvisning till att han orsakat branden genom att glömma att stänga av en spisplatta innan han gått hemifrån, är det ju inte handlingen att bygga om taket som bestraffas. Ett större samband föreligger om den försäkrade blir straffad för att han kört bil vårdslöst och att han till sitt bolag har upptagit körsträckan i underkant. Enligt Lindell-Frantz torde hänsyn tas till den straffrättsliga domen i båda fallen. Frågan hur påföljden skall bestämmas för den försäkrade som även har drabbats av en annan påföljd torde bedömas från fall till fall, det finns inte några klara direktiv i förarbeten. För att nedsättningen skall påverkas av den andra påföljden räcker det förmodligen inte med att den försäkrade hotas av åtal för det han gjort, det krävs att ett straff verkligen blir utdömt. Detta innebär att en avvaktan på dom behövs ifall påföljden skall beaktas i nedsättningen.⁷⁶

På samma sätt som tydlig information om kraven på säkerhetsanordningar kan föranleda att en underlåtelse att iaktta dessa krav anses försvårande, kan brister i informationen utgöra en omständighet som verkar i en förmildrande riktning för den försäkrade.⁷⁷ Bestämmelserna om information i KFL är knutna till olika skeden när olika former av informationsbehov uppkommer. Redan när försäkringen tecknas behöver försäkringstagaren information om bl. a vad försäkringen omfattar men även under försäkringens löptid behöver försäkringstagaren ha information om omfattningen av försäkringen, speciellt om det finns några viktiga begränsningar i denna. Även när en skada inträffat föreligger ett behov av information från bolagets sida.⁷⁸ Från bolagets sida krävs alltså en konkret information om hur försäkringstagaren skall gå till väga för att så långt möjligt undvika överträdelse av säkerhetsföreskrifter och därmed också nedsättning.⁷⁹

I undantagsfall kan även den försäkrades behov av försäkringsersättning beaktas och leda till att nedsättningen blir mindre än den annars skulle blivit. Ett exempel på detta är om den försäkrade har blivit av med hela bohaget i en brand, inbrott eller liknande.⁸⁰

⁷⁶ Lindell-Frantz, a.a. s. 166.

⁷⁷ Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 137; Prop. 1979/80:9, s. 150.

⁷⁸ Strömbäck Erland, *KFL och informationen*, FT, 1981, häfte 6/7, s. 6.

⁷⁹ Otterhem, a.a. s. 7 f.

⁸⁰ Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 137.

4 Framkallande av försäkringsfall

4.1 Bakgrund

32 § KFL tillämpas utan att det finns någon föreskrift i försäkringsvillkoren, det åligger alltså varje försäkringshavare en direkt skyldighet. Påföljden av åsidosättande bestäms genom en tvingande regel, det är dock ingen omöjlighet att föra in bestämmelser om detta i villkoren.

I princip innehåller villkoren bestämmelser som följer huvudregeln, nämligen att om försäkringstagaren uppsåtligt framkallar försäkringsfall, utgår ingen ersättning och om försäkringsfall framkallats genom vårdslöshet medför detta nedsättning av ersättningen.⁸¹

Bestämmelsen hänför sig till försäkringshavarens handlande. Detta innebär att andra försäkrades rätt till ersättning inte påverkas om det inte föreligger grund för identifikation.⁸²

4.2 Förutsättningar för nedsättning

Först och främst krävs för att ersättning skall kunna sättas ned till följd av uppsåt eller vårdslöshet att försäkringsfall framkallats av försäkringshavaren. Detta ger uttryck för ett kausalitetskrav. Ett exempel på detta är om t.ex. en försäkringstagare agerat grovt vårdslöst genom att köra sin bil i en hastighet som överstiger den tillåtna men om det inte föreligger något kausalsamband mellan den inträffade skadan och vårdslösheten så kommer inte hans rätt till ersättning att påverkas. I ordet framkallande ligger inget krav på ett aktivt handlande utan även passivitet t.ex. en underlåtenhet att låsa dörrar eller att utöva tillsyn över egendom kan innebära framkallande av försäkringsfall.⁸³

Den försäkrades handlingssätt kan i princip bara gå ut över honom själv. Rätten till ersättning för andra försäkrade påverkas inte om inte identifikationsreglerna, som kommer att behandlas senare i uppsatsen, är tillämpliga. Har den försäkrade överlämnat försäkrad egendom till annan som inte har de förutsättningar som

⁸¹ SOU 1977:84, s. 233 f.

⁸² SOU 1977:84, s. 234.

⁸³ SOU 1977:84, s. 236.

krävs för att ta hand om egendomen och därmed orsakar skada kan detta i vissa fall ses som att den försäkrade själv har framkallat försäkringsfallet.⁸⁴

Har den försäkrade, eller någon som identifieras med honom, genom uppsåt framkallat försäkringsfall faller rätten till försäkringsersättning bort helt och hållet. Någon sådan skälighetsbedömning som föreskrivs i de andra nedsättningsreglerna i KFL görs alltså inte enligt 32 § KFL. Detta gäller oavsett om ett försök till försäkringsbedrägeri föreligger eller inte.⁸⁵ Ibland kan ett sådant förfarande också vara att bedöma som en överträdelse av en säkerhetsföreskrift eller en föreskrift om fareökning. Teoretiskt kan det då få betydelse vilken av nedsättningsreglerna som tillämpas. I praktiken torde dock reglerna leda till samma påföljd i detta fall.⁸⁶

4.2.1 Uppsåt

Vid uppsåtligt framkallande av försäkringsfall utgår inte alls någon ersättning ur försäkringen. När försäkringstagaren uppsåtligen framkallat försäkringsfall är det ofta ett försök till försäkringsbedrägeri. Ett exempel på detta är att försäkringstagaren uppsåtligen sätter eld på sitt försäkrade hus i avsikt att skaffa sig ersättning. Ersättning utgår heller inte om det är ett uppsåtligt handlande men försäkringsbedrägeri inte är avsett.⁸⁷ För att rätten till ersättning skall anses vara förverkad krävs enligt lagen att uppsåtet omfattat både handlingen och dess effekter. Lagen ställer dock inte upp något krav på att den handling som föregått skadan skall ha syftat till att bereda den skadelidande ersättning ur försäkringen.⁸⁸

Det finns emellertid undantag från denna regel i 33 § KFL. Ett är om den försäkrade handlat med ett sinnestillstånd som utesluter annan påföljd än överlämnande till särskild vård, skyddstillsyn eller böter vid en brottslig gärning.⁸⁹ Ett annat undantag kan vara att det råder starka motsättningar mellan makar, det föreligger väsentlig ekonomisk gemenskap dem emellan, och den ene maken t.ex. sätter eld på den andre makens egendom i avsikt att skada den andre. Då utesluts det inte enligt förarbeten att den oskyldige maken, helt eller delvis, kan få ersättning. Ett annat undantag är när barn över 10 år, men som har en psykisk mognad som inte är större än genomsnittliga tioåringars, uppsåtligen orsakar skada. Då uppkommer fråga om det skall utgå ersättning ur barnets ansvarsförsäkring. Kommittén har ansett att det inte är lämpligt att dra åldersgränsen för barns försäkringsskydd så. Istället anses det vara bäst att för åldersgruppen 10-12 åringar istället göra en skönsmässig bedömning, vilket möjliggör undantag för särskilda skäl. Ett annat fall när undantag kan tänkas göras

⁸⁴ Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 145.

⁸⁵ Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 145 f.

⁸⁶ Prop. 1979/80:9, s. 153.

⁸⁷ SOU 1977:84, s. 234.

⁸⁸ Lindell-Frantz, a.a. s. 264.

⁸⁹ Lindell-Frantz, a.a. s. 264.

är när det är fråga om grov missbedömning av konsekvenserna av det uppsåtliga handlandet så att en större skada än som egentligen avsetts har uppkommit, psykiska rubbningar mm.⁹⁰ Undantag från principen görs även när handlandet har skett på en nödsituation eller på något annat sätt ses som försvarligt. Stödet för detta finns i allmänna principer.⁹¹

Det verkar som att det inte bara är direkt uppsåt som kan föranleda att den försäkrade förlorar sitt försäkringsskydd. I samband med 1927 års FAL finns även skäl framförda för att eventuellt uppsåt skulle vara tillräckligt för att rätten till ersättning skall falla bort. Med eventuellt uppsåt avses att den försäkrade insett att hans handlande skulle kunna föranleda att ett försäkringsfall inträffar och det dessutom kan antas med absolut visshet att han ändå skulle handlat på samma sätt även om han varit medveten om att försäkringsfall skulle inträffa.⁹² I ett fall har ARN godtagit eventuellt uppsåt som grund för ansvarsbefrielse i ett konsumentförsäkringsfall.

ARN 85/R1146. En person påträffades död i sitt hus. Grannen såg att vatten sprutade ur kranarna vid diskbänken. Vattnet stod decimeterhøgt på köksgolvet och allt var genomblött. Polis konstaterade att kranöverstyckena låg bredvid armaturen. Dock satt plastvredena kvar och krankäglorna var urskruvade maximalt. Polisen förutsatte att personen efter det att denne öppnat kranarna så mycket som möjligt fortsatt att försöka vrida och att överstyckena då lossnat. Det fanns inga spår som tydde på att verktyg hade använts. Bolaget ville ej utge ersättning med motiveringen att personen uppsåtligt framkallat skadan.

ARN uttalade i detta fallet att utredningen visade saker som tydde på att skadan vållats genom någon form av uppsåtligt handlande och att skadan därmed inte omfattades av försäkringen.

Skulle detta istället ses som grov vårdslöshet skulle det inte innebära att ersättning bortfaller helt, är det ett ansvarsförsäkringsfall skulle full ersättning betalas ut.⁹³

Att en försäkringstagare inte har haft tid att överväga konsekvenserna av sitt handlande behöver inte nödvändigtvis utesluta uppsåt. Bestämmelsen i 32 § 1 st. KFL är även tillämplig på ansvarsförsäkringar. Ersättning från ansvarsförsäkringar utges inte där den försäkrade uppsåtligt handlar på ett sätt som får en skadeståndsskyldighet till följd, t.ex. om den försäkrade misshandlar någon. Den försäkrade får då betala skadeståndet med egna pengar, om han inte har de ekonomiska medel som krävs för detta kan alltså den skadelidande gå miste om sin rätt till ersättning. Möjlighet till brottsskadeersättning finns emellertid kvar.⁹⁴

⁹⁰ SOU 1977:84, s. 234 f.

⁹¹ Prop. 1979/80:9, s. 154.

⁹² Jareborg Nils, *Allmän kriminalrätt*, Uppsala, 2001, s. 311.

⁹³ Lindell-Frantz, a.a. s. 265.

⁹⁴ Prop. 1979/80:9, s. 153.

När det gäller sakförsäkringar⁹⁵ tycks bestämmelsen om uppsåtligt framkallande av försäkringsfall kunna tillämpas endast på skador som omfattas av den försäkrades uppsåt, däremot inte på skador som uppkommer till följd av handlingen men som egentligen inte avsågs.⁹⁶ Ett exempel på detta är att den försäkrade tänkt sig att bränna upp ett uthus men att elden sedan sprider sig så att även den försäkrades bostadshus förstörs i branden. Vad gäller det förstörda uthuset kan den försäkrade inte få någon ersättning enligt 32 § 1 st. men. KFL, dock kan ersättning utgå för bostadshuset enligt 32 § 2 st. KFL.⁹⁷

När det gäller ersättning ur en ansvarsförsäkring är det en annan sak. Försäkringsfallet, alltså den försäkrades skadeståndsskyldighet, anses ha uppkommit uppsåtligt även om den försäkrade inte hade för avsikt att orsaka hela den skada som är en adekvat följd av ett uppsåtligt beteende. Som exempel kan nämnas att den försäkrade med avsikt slår en annan person som till följd av detta, utan att det var den försäkrades avsikt, ramlar omkull och skadar sig i huvudet. Ansvarsförsäkringen torde inte täcka skadeståndsskyldighet för den följdskada som inte omfattades av uppsåtet.⁹⁸ Någon skälighetsbedömning som görs enligt de andra nedsättningsreglerna i KFL förekommer inte när den försäkrade uppsåtligt har framkallat ett försäkringsfall.⁹⁹ I lagtexten finns det ingen möjlighet att ta hänsyn till hur pass förkastlig skadan varit eller hur stort behov av ersättning som föreligger.¹⁰⁰

Vid tillämpning av 1927 års FAL har bevisbördan för uppsåt ansetts åvila försäkringsbolaget. Däremot kan det inte ställas lika höga krav på bevisningen som om det vore en åklagare som skall prestera bevis.¹⁰¹

NJA 1990 s 93. En äldre fastighet började brinna och totalförstördes. Fastighetsägaren räddade vissa föremål, mest sådant som bokföringspärmar och liknande. Huset var fullvärdeförsäkrat. Fastighetsägaren lämnade en specificerad skadeanmälan till bolaget. I denna tog fastighetsägaren upp även sådana föremål som inte brunnit upp eller skadats i branden. Han dömdes då för försök till grovt bedrägeri. Försäkringsbolaget ville ej betala ut någon ersättning eftersom bolaget inte ansåg att det förelåg ett giltigt försäkringsfall. Bolaget hävdade att fastighetsägaren uppsåtligt framkallat försäkringsfallet.

Bolaget vitsordade, vilket innebär att frågan inte prövats av HD, att de hade bevisbördan för att fastighetsägaren anlagt branden. HD uttalade att beviskravet skulle vara utformat så att försäkringstagaren fullgjort sin bevisskyldighet om en helhetsbedömning av alla omständigheter visar att det är mer antagligt att ett försäkringsfall har inträffat än att det inte har gjort det.

⁹⁵ Med sakförsäkring menas försäkringar som avser att ersätta skada på viss egendom.

Termen förekommer emellertid inte i lagen.

⁹⁶ Prop. 1979/80:9, s. 153; Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 146.

⁹⁷ Prop. 1979/80:9, s. 153; Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 146.

⁹⁸ Prop. 1979/80:9, s. 153; Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 146 f.

⁹⁹ Prop. 1979/80:9, s. 153.

¹⁰⁰ Lindell-Frantz, a.a. s. 264.

¹⁰¹ Lindell-Frantz, a.a. s. 266.

I fallet uttalade HD att denna lindring av beviskravet har gjorts genom en avvägning av motstående intressen, dels att försäkringstagare skall känna att försäkringen verkligen ger skydd och dels försäkringstagarkollektivets intresse av att ett ökat risktagande för försäkringsgivaren inte leder till alltför höga premier.

4.2.2 Grov vårdslöshet

Vanligtvis inom skadestands- och försäkringsrätten krävs att en vårdslöshet skall vara väldigt allvarlig för att den skall kunna betecknas som grov, det handlar ofta om ett handlande som ligger mycket nära uppsåt. Det är alltså fråga om ett handlande som vittnar om både nonchalans och hänsynslöshet. Bestämmelsen i 32 § 2 st. KFL får också anses vara tillämplig på ett sådant restriktivt sätt.¹⁰² Dock är det inte bara i den här typen av fall som grov vårdslöshet anses vara för handen. I praxis har även slagits fast att grov vårdslöshet kan anses föreligga när den försäkrades beteende på ett markant sätt anses avvika från det som annars allmänt är accepterat.¹⁰³

NJA 1962 s 281. Av villkoren framgick att försäkringen inte skyddade försäkrad som uppsåtligen i uppenbart berusat tillstånd vållat skada. Detsamma gällde vid personlig lös egendom när skadan vållats genom grov vårdslöshet. Den försäkrade förtärde under dagen alkohol med sina vänner, han blev trött och ville vila en stund. Först släckte han sin cigarett mot en dörr och lade fimpen i en hylla. Han vaknade och såg att det brann och försökte så gott han kunde att släcka branden och hängde upp ett draperi för dörren för att dölja de skador som uppkommit. När han gjort detta hoppade han ut genom köksfönstret, lät detta vara öppet, och lämnade lägenheten för resten av dagen. Branden blossade emellertid upp och förstörde all lös egendom i lägenheten.

HD uttalade att omständigheterna, omfattande spritförtäring, sättet att handskas med cigaretten, att ej förvissa sig om att glöden är släckt, att ej kontrollera att branden som uppstod var släckt, hänga upp ett draperi, öppna fönstret och lämna lägenheten utan tillsyn, tillsammans utgjorde grov vårdslöshet.

Det finns ingen helt allmän definition av vad som kan komma att hamna inom gränsen för vad som är grov vårdslöshet men när villkor och annat har tillämpats har emellertid en del riktlinjer arbetats fram.¹⁰⁴ Kommittén ansåg att även grov vårdslöshet bör ha en inverkan på rätten till ersättning. Dock är det inte meningen att försäkringstagaren alltid skall riskera att förlora hela ersättningen, bolagen skall alltså ha en möjlighet att sätta ner ersättningen helt eller delvis.¹⁰⁵ En tänkbar situation när ersättning kan ges är om skadan har blivit mycket större än den

¹⁰² Prop. 1979/80:9, s. 154.

¹⁰³ Lindell-Frantz, a.a. s. 268.

¹⁰⁴ Lindell-Frantz, a.a. s. 269.

¹⁰⁵ SOU 1977:84, s. 235.

försäkrade egentligen räknat med. Samma möjlighet finns om utebliven ersättning kan leda till socialt ödesdigra följder för försäkringstagaren.¹⁰⁶

4.2.3 Annan oaktsamhet

Har försäkringsfall framkallats genom vårdslöshet som inte är grov kan ersättningen inte sättas ned direkt med stöd av lagen. För att nedsättning skall kunna förekomma krävs att förbehåll om detta gjorts i villkoren, dock får ett sådant villkor endast tas med om det finns särskilda skäl för det. Detta kan t.ex. vara ett intresse att förebygga skador men ibland kan även kostnadsskäl ses som ett godtagbart skäl. Huvudregeln får ändå anses vara att den som gjort sig skyldig oaktsamhet som inte är grov skall ha rätt till full ersättning.¹⁰⁷ Tidigare var det Försäkringsinspektionens uppgift att se till att bolagen inte utnyttjade möjligheten att ställa upp sådana här förbehåll mer än när det var befogat. Numera finns inte Försäkringsinspektionen längre. I fall när ersättningen sätts ned med stöd av ett sådant villkor har den försäkrade emellertid en möjlighet att ta frågan till domstol. I domstol kan både frågan om nedsättning och om det i det förevarande fallet föreligger särskilda skäl för det förbehåll som ligger till grund för nedsättning prövas.¹⁰⁸

Bestämmelserna om oaktsamhet som inte är grov är tillämpliga oavsett om villkoret har utformats som en föreskrift om nedsättning eller som en begränsning av bolagets ansvar (alltså som ett omfattningsvillkor).¹⁰⁹

Är det endast fråga om oaktsamhet som är ringa får ersättningen inte alls sättas ned. Villkor som är formulerade så att nedsättning är möjlig även i dessa fall är inte tillåtna, därför måste en föreskrift som är utformat som en ansvarsbegränsning innehålla en påminnelse om att det inte gäller vid ringa oaktsamhet.¹¹⁰

ARN 87/R5137. I fallet var det fråga om en försäkrad som blev bestulen på sin handväska på sin arbetsplats. Vid tiden för stölden förvarades väskan i ett olåst skåp på ett kontor där hon arbetade. I väskan fanns bl. a kontanter, smycken mm. Väskan förvarades i ett olåst skåp eftersom hon vanligtvis fanns på sitt kontor och för att det inte förekom så mycket direktkontakt med allmänheten på arbetsplatsen. Bolaget satte ned ersättningen med motiveringen att hon inte förvarat väskan med tillräcklig aktsamhet.

ARN konstaterade att det var en säkerhetsföreskrift som kvinnan överträtt. Villkoret var formulerat så att egendom skall handhas så att skada eller förlust förhindras, det var med andra ord ganska allmänt utformat. Nämnden hänvisade i sitt avgörande emellertid till ett uttalande i förarbetena där det sägs att ett allmänt hållet villkor av detta slag skall bedömas

¹⁰⁶ Prop. 1979/80:9, s. 154.

¹⁰⁷ Prop. 1979/80:9, s. 154; Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 148.

¹⁰⁸ Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 148.; Prop. 1979/80:9, s. 154.

¹⁰⁹ Prop. 1979/80:9, s. 154.

¹¹⁰ Prop. 1979/80:9, s. 155; Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 149.

enligt 32 § KFL istället för 31 § KFL trots att föreskriften egentligen faller in under 31 § KFL. Nämnden utgick därmed ifrån att avsikten med villkoret var att nedsättning endast skulle göras vid oaktsamhet som inte är ringa. Därför ansåg nämnden att på en arbetsplats där det inte förekommer mycket direktkontakt med utomstående, finns det heller inte många skäl för att räkna med att en handväska blir stulen trots att den förvaras i ett låst skåp. Med tanke på detta ansåg nämnden att den oaktsamhet som skulle kunna läggas henne till last endast var att betecknas som ringa och därför inte kunde föranleda någon nedsättning av ersättningen.

4.3 Omständigheter som beaktas vid nedsättningen

Om försäkringsfall framkallats uppsåtligt, som tidigare nämnts, lämnas ingen ersättning. När försäkringsfall orsakas genom grov vårdslöshet finns det i vanliga fall skäl för att låta ersättningen falla bort, i vissa fall kan den försäkrade emellertid ändå få ersättning. Har försäkringsfall framkallats genom oaktsamhet som inte är ringa kan ersättningen sättas ned efter vad som är skäligt med hänsyn till den försäkrades oaktsamhet och omständigheterna i övrigt. Förbehåll om nedsättning får som tidigare sagts endast ställas upp när det är befogat av preventions och kostnadsskäl, därför kan det förutsättas att oaktsamheten principiellt medför att i alla fall någon nedsättning görs.¹¹¹ I övrigt bör det skiljas på, precis som enligt 31 § 1 st. KFL, olika typer av försäkringar och skador. Försäkringar som skyddar mot stöld kan leda till en strängare bedömning än andra försäkringar när den försäkrade handlat på ett oaktsamt sätt. Nedsättningen blir för övrigt också större ju högre grad av oaktsamhet som kan läggas den försäkrade till last, ibland kan ersättningen helt falla bort. Det blir främst aktuellt vid överträdelser av föreskrifter som begränsar bolagets ansvarighet på ett visst sätt men enbart om villkoret är godtagbart av preventions och kostnadsskäl.¹¹²

Hänsyn måste alltid tas till om den försäkrade drabbas av någon särskild påföljd av sitt handlande eller har ett särskilt behov av ersättningen. Är någon sådan omständighet uppfylld kan detta innebära att nedsättningen blir mindre än den annars skulle blivit.¹¹³

Precis om enligt 32 § 1 st. KFL gäller enligt 32 § 2 st. KFL att en persons handlingssätt inte påverkar rätten till ersättning för annan försäkrad, om inte förutsättningarna för identifikation enligt 32 § 3 st. KFL är uppfyllda.¹¹⁴

Även enligt 32 § KFL skall nedsättningen göras med en kvotdel eller ett bestämt belopp.¹¹⁵

¹¹¹ Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 149 f.

¹¹² Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 150.

¹¹³ Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 150.

¹¹⁴ Prop. 1979/80:9, s. 155.

¹¹⁵ Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 150.

5 Identifikation

5.1 Bakgrund

Vem som är försäkrad framgår i regel av försäkringsvillkoren. Det brukar vara så att den försäkrade är densamma som försäkringstagaren, alltså att t.ex. en ägare försäkrar sin egendom. Dock kan försäkringen skydda även andra än just försäkringstagaren, en hemförsäkring kan exempelvis även gälla till förmån för försäkringstagarens make, hemmavarande barn m fl. Den som har en försäkring som gäller till förmån för honom är då att betrakta som försäkrad vid skada på egendom som tillhör honom.

Ersättningen kan sättas ned i fråga om varje försäkrad. Detta innebär att även en annan försäkrad än försäkringstagaren själv får finna sig i att försäkringstagarens beteende går ut över honom, han blir identifierad med försäkringstagaren.¹¹⁶

När det gäller konsumentförsäkringar får familjemedlemmars handlande störst inverkan på identifikationsbedömningen. I ett fall när försäkringstagaren försäkrar sin egendom, t.ex. bil eller båt kan det ifrågasättas om han skall gå miste om rätten till ersättning genom att någon i hans familj har åsidosatt en biförpliktelse. En annan tänkbar situation som också kan inträffa är att enligt hemförsäkringens villkor försäkringen också täcker egendom som tillhör den försäkrades make, hemmavarande barn eller andra familjemedlemmar. Har den försäkrade gjort sig skyldig till ett relevant åsidosättande av en biförpliktelse uppstår frågan om hur detta kommer att påverka de andra familjemedlemmarnas rätt till ersättning. Om detta har kommittén uttalat att som huvudregel skall varje ersättningsberättigads rätt till ersättning bedömas självständigt, det är alltså endast i undantagsfall som han skall gå miste om rätten till ersättning på grund av någons annans handlande. Detta skall gälla i båda situationerna ovan. Denna tanke är förenlig med den allmänna strävan som finns att ge konsumenterna ett rimligt försäkringsskydd, detta skydd skall inte utan vidare kunna sättas ur spel på grund av omständigheter som är oberoende av deras eget handlande.¹¹⁷ Har den som framkallat försäkringsfall handlat i samförstånd med den ersättningsberättigade för att denne skall få ut ersättning t.ex. om en make sätter eld på den andre makens egendom för att på detta sättet bereda honom ersättning bör ersättning inte utgå. Samma sak gäller om det istället för en make är en helt utomstående som vill göra ägaren till den försäkrade

¹¹⁶ Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 130.

¹¹⁷ SOU 1977:84, s. 154.

egendomen en tjänst. Detta kallas för kollusion och i den typen av fall ansåg kommittén alltså inte att någon ersättning skall utgå.¹¹⁸

När det kommer till ansvarsförsäkringar är i stort sett varje skadeståndsskyldig, vars ansvar täcks av försäkringen, att betrakta som försäkringshavare. Det torde emellertid vara sällsynt att det kommer i fråga att tillämpa försäkringsrättsliga identifikationsregler på ansvarsförsäkringar. Den som erhåller ersättning vid ansvarsförsäkring är nämligen den skadelidande, inte försäkringshavaren. Istället träder de skadeståndsrättsliga principerna om identifikation mellan skadelidande in. Det kan dock inte uteslutas att, vid vissa fall av uppsåtligt orsakande av skada för andra, de försäkringsrättsliga identifikationsreglerna kan få betydelse även vid ansvarsförsäkringar.¹¹⁹

Vid nedsättningsbedömningen görs en skälighetsbedömning. Hänsyn kan då tas till att det inte är den ersättningsberättigade själv som inte har gjort sig skyldig till överträdelsen av villkoren. Detta innebär att avdraget på ersättningen torde bli mindre än om nedsättningsbedömningen hade gjorts beträffande den försäkrade som har förfarit klandervärt. Detta gäller främst när den försäkrades behov av att få sin ersättning är större än skälen för en större nedsättning.¹²⁰

5.2 Rekvisiten för identifikation enligt 31 § KFL

5.2.1 Samtycke

Enligt 31 § 2 st. KFL jämföras vissa andra personer med den försäkrade vid tillämpningen av 31 § 1 st. KFL om åsidosättande av åligganden enligt försäkringsvillkoren. Med den försäkrade jämföras först och främst den som handlar med dennes vetskap och vilja, detta kan vara den försäkrades make, barn m fl. Enligt förarbeten torde detta främst gälla för uppsåtligt handlande men även om den försäkrade förmår någon att handla grovt vårdslöst kan detta leda till att han inte får samma ersättning som han annars skulle vara berättigad till.¹²¹

För att någon skall kunna identifieras med den försäkrade på denna grund måste den försäkrade ha godtagit att någon annan bryter mot en föreskrift i villkoren.¹²² Ersättning till den försäkrade kan alltså komma att sättas ned i fall annan med hans samtycke t.ex. avlägsnar säkerhetsanordningar eller underlåter att låsa dörrar som enligt försäkringsvillkoren skall vara låsta.¹²³ Det

¹¹⁸ SOU 1977:84, s. 155.

¹¹⁹ SOU 1977:84, s. 238.

¹²⁰ Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 130.

¹²¹ SOU 1977:84, s. 238.

¹²² Lindell-Frantz, a.a. s. 172.

¹²³ Prop. 1979/80:9, s. 151; Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 140 f.

kan även förekomma när den försäkrade t.ex. ger en inneboende tillstånd att lämna fönstren öppna för vädring även när bostaden står utan tillsyn. Samtycket gäller alltså för handlingen som sådan och inte för det faktum att den innebär ett avsteg från villkoren. Ingen av de inblandade, varken den försäkrade eller den som utför handlingen, behöver egentligen känna till föreskriften för att nedsättning skall kunna bli aktuellt.¹²⁴ Dock krävs att den försäkrade har samtyckt till åsidosättandet, det räcker inte med att han har känt till att ett åsidosättande har ägt rum. Detta innebär emellertid inte att det måste vara den försäkrade som har tagit initiativet till överträdelsen. Troligtvis bör det vara så att ett samtycke inte behöver ges på förhand utan även ett samtycke i efterhand torde kunna föranleda identifikation.¹²⁵

Det finns inte, varken i lag eller förarbeten, något som tyder på att det finns ett särskilt formkrav för samtycket. Värt att notera är att samtycket inte behöver vara uttryckligt utan det räcker att det framgår av omständigheterna att samtycke föreligger.¹²⁶ När ett uttryckligt samtycke ej givits utan det endast framgår av omständigheterna i det enskilda fallet att samtycke är för handen talas om ett underförstått samtycke.¹²⁷

ARN 85/R873. Den försäkrade lät sin f d make att ha kvar nyckel till lägenhet. Han skulle hämta sina saker i hennes lägenhet, vid tillfället hade han en för kvinnan okänd man i sällskap. När den försäkrade kom hem och skulle ta fram en av sina ringar visade det sig att denna var borta. Det hade även försvunnit en del pengar. Den försäkrade konfronterade sin f d make om detta men han visste ingenting om det. Det fanns inget som tydde på inbrott, det fanns inga synliga skador på vare sig lås eller fönster. Därmed uteslöts inbrott. Bolaget ville ej utge någon ersättning. De hävdade att mannen haft tillåtelse att medfölja in i bostaden eftersom han var i sällskap med f d maken som hade nyckel. Bolaget hävdade att det fortfarande förelåg ett identifikationsförhållande mellan makarna.

ARN uttalade att f d maken inte längre hade en sådan väsentlig ekonomisk gemenskap med den försäkrade att han på den grunden kunde identifieras med henne. Däremot uttalade nämnden att enbart den omständigheten att försäkringstagare överlämnar nyckel till en utomstående för att denne skall kunna ta sig in i bostaden kan ej medföra att försäkringstagaren blir utan allt skydd mot stöld mm från dem som den utomstående släpper in i bostaden. Avgörandet ligger i om den som har nyckeln har ett underförstått eller uttryckligt medgivande att ta med eller släppa in personer i bostaden. Typiskt sett är det naturligt att ett sådant medgivande ges. Därför ansågs det vara sannolikt att kvinnan skulle ha gett f d maken tillåtelse att ta med personen till bostaden om saken kommit på tal. Därför ansågs han ej ha tagit sig in olovligt i bostaden.

Hur långt samtycket sträcker sig får i första hand bedömas efter

¹²⁴ Lindell-Frantz, a.a. s. 172.

¹²⁵ Lindell-Frantz, a.a. s. 172.

¹²⁶ Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 141.

¹²⁷ ARN har däremot uttalat att hypotetiskt samtycke ej kan godtas, d v s ett samtycke som skulle ha getts om begäran hade framställts.

omständigheterna i det enskilda fallet, i andra hand tas hänsyn till hur långt ett samtycke får sträcka sig enligt rättsordningen.¹²⁸ Ett exempel på detta kan vara att överträdelse av en säkerhetsföreskrift sker med den försäkrades vetskap och att han trots denna vetskap inte på något sätt ingriper.¹²⁹

När det gäller var bevisbördan för ett påstått samtycke skall placeras är rättsläget osäkert. När 1927 års FAL har tillämpats har det ansetts att det ligger på den försäkrade att visa att ett åsidosättande av en föreskrift inte kan lastas på honom eller någon annan. Detta kan då uppfattas som om det borde ankomma på den försäkrade att visa att han inte lämnat sitt samtycke till den handling som lett till en överträdelse av föreskriften. I ett remissvar till KFL uttalade emellertid Svenska Försäkringsbolagens Riksförbund att det ligger på bolaget att visa att den som brutit mot en föreskrift har att visa att den också har handlat med samtycke. Med detta menade förbundet, att den försäkrade relativt enkelt och riskfritt skulle kunna begå ett försäkringsbedrägeri genom att hävda att någon annan har åsidosatt avtalets föreskrifter.¹³⁰ Eventuellt skulle detta utgöra argument för att lägga bevisbördan på den försäkrade.¹³¹

5.2.2 Väsentlig ekonomisk gemenskap

En annan omständighet som kan utgöra skäl för identifikation är att det föreligger en väsentlig ekonomisk gemenskap mellan den skadelidande och den som åsidosatt föreskriften. Det finns ingen fast definition av vad som är väsentlig ekonomisk gemenskap utan det får helt enkelt avgöras efter omständigheterna i det enskilda fallet. Sådan gemenskap torde emellertid förekomma mellan äkta makar. Om det på en gång föreligger giftorättsgemenskap och gemensamt brukande utgås i allmänhet ifrån att makarna har en väsentlig ekonomisk gemenskap. Saknas en av dessa förutsättningar är det mera tveksamt att den gemenskap som krävs föreligger.¹³² Identifikation kan emellertid även bli aktuellt mellan makar med enbart gemensamt brukande som grund om en av makarna av skattetekniska skäl har satts som ägare till egendomen.¹³³ Detsamma torde gälla om den ena maken står som ägare till egendomen för att slippa utmätning för den andre makens skuld.¹³⁴ Är det så att egendom som bara tillhör den ena maken inte regelbundet brukas av den andra maken kan det inte anses föreligga en sådan gemenskap att identifikation kan ske på den grunden.¹³⁵

¹²⁸ Hellner Jan, *Skadeståndsrätt*, Stockholm, 1999, s 118.

¹²⁹ Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 141.

¹³⁰ Prop. 1979/80:9, Bilagedel s. 113.

¹³¹ Lindell-Frantz, a.a. s. 173.

¹³² Prop. 1979/80:9, s. 151.

¹³³ SOU 1977:84, s. 238.

¹³⁴ Lindell-Frantz, a.a. s.156.

¹³⁵ Prop. 1979/80:9, s. 151.

Att grunda identifikation på väsentlig ekonomisk gemenskap bör endast förekomma när egendom vari det gemensamma intresset ligger skadas. Som exempel på detta kan nämnas att makar har giftorättsgods i allt utom sin bil. Skulle det då vara så att den maken som inte har giftorättsgods i bilen kör bilen en dag och då genom vårdslöshet råkar skada den borde detta inte påverka den andre makens rätt till ersättning för skadan.¹³⁶ Möjligen skulle identifikation då kunna göras på en annan grund, exempelvis samtycke.

Gemenskapen kan även komma att anses föreligga mellan samboende som inte är gifta med varandra. Ett exempel på detta är när de sammanboende äger och brukar ett bo tillsammans så att det inte kan skiljas på vad som tillhör den ene eller den andre.¹³⁷ Identifikation bör emellertid inte göras när de som sammanbor inte har gemensam ekonomi.¹³⁸ Någon möjlighet att säga att väsentlig ekonomisk gemenskap föreligger mellan barn och föräldrar torde inte föreligga, såvida inte föräldrarna har skrivit viss egendom på barnet eller om barnet efter den ena maken har ärvt egendom och denna används av den efterlevande maken som om det var hans eller hennes egendom. Det som nu sagts gäller inte barn under tolv år, de får inte på dessa grunder jämföras med den försäkrade. Detta framgår av 33 § 2 st. KFL. Möjlighet till identifikation mellan syskon torde sällan föreligga trots de har gemensamt hushåll.¹³⁹ Detta gäller även för personer som delar bostad, möjligen skulle identifikation kunna komma ifråga om samäganderätt föreligger.¹⁴⁰

Det är bolaget som har att visa att en föreskrift i avtalet har blivit åsidosatt. Frågan är då om det även bör åligga bolaget att visa att förutsättningarna för identifikation är uppfyllda. En allmän princip är att den som har lättast att bevisa ett påstått förhållande också bör ha bevisbördan för detta. För det mesta torde det vara lättare att visa förekomsten av ett visst förhållande än att visa motsatsen. Detta talar för att bolaget har att bevisa att förutsättningar för identifikation är uppfyllda.¹⁴¹

5.2.3 Tillsyn

Den försäkrade kan även jämföras med den som har haft tillsyn över försäkrad egendom i den försäkrades ställe eller tillsammans med denne även om det inte föreligger egendomsgemenskap dem emellan.

¹³⁶ Lindell-Frantz, a.a. s. 157.

¹³⁷ Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 141.

¹³⁸ SOU 1977:84, s. 155.

¹³⁹ Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 141.

¹⁴⁰ Lindell-Frantz, a.a. s. 156.

¹⁴¹ Lindell-Frantz, a.a. s. 156.

ARN 89/R3694. Stöld skedde ur låst bagagelucka på en bil. Bilen stod parkerad i ett gemensamhetsgarage då stölden ägde rum. Bolaget ville inte utge någon ersättning.

Nämnden menade att det var ostridigt att kvinnan själv låst garaget efter sig och därför får förutsätta att gärningsmannen olovligen tagit sig in i garaget. Nämnden uttalade att även om gärningsmannen tagit sig in i garaget p g a att någon annan slarvat med låsningen så kunde ingen av dem anses tillhöra kretsen kring kvinnan att deras oaktsamhet skulle kunna läggas henne till last.

Den försäkrade kan naturligtvis också identifieras med någon som själv är försäkrad. Underlåter försäkrad att upplysa om fareökning eller åsidosätter säkerhetsföreskrift kan denna försummelsen gå ut över en annan försäkrad, t.ex. en make, sambo eller barn som förvarar sin egendom hos den försumlige. Viktigt att notera är att denna identifikationsgrund förutsätter förbehåll i villkoren.¹⁴²

Vid tillämpning av KFL:s tillsynsrekvisit krävs ganska stor återhållsamhet. För att identifikation med stöd av rekvisitet skall kunna vara möjlig förutsätts till att börja med att det föreligger en viss varaktighet i relationen mellan den försäkrade och den som har uppsikt över försäkringsobjektet. Skulle det vara så att den som har hand om egendomen endast har mer tillfälligt kontakt med egendomen och under denna tiden bryter mot en föreskrift torde detta inte läggas den försäkrade till last.¹⁴³

ARN 84/R458. Medan den försäkrade befann sig på semester hade en vän till familjen fått i uppdrag att hålla uppsikt över lägenheten. Under denna tiden inträffade ett inbrott. På insidan av ytterdörren fanns skrapmärken vid låsvredet. Försäkringstagaren ansåg att dessa orsakats av någon typ av verktyg medan bolagets undersökningar inte tydde på att någon typ av våld använts. Stölden berodde därför enligt bolaget på slarv med att låsa dörren från vännens sida. Försäkringsbolaget ville inte utge någon ersättning för den stulna egendomen med motiveringen att när vännen åtagit sig att se till lägenheten hade han även tillsyn över lägenheten.

ARN gick inte på denna linjen utan hänvisade till ett uttalande från departementschefen där han säger att när en granne åtagit sig att se till lägenhet under semester inte kan anses ha tillsyn över egendomen i den mening som lagen avser.

I ett annat fall hos ARN kom också frågan om tillsyn upp. I fallet hade försäkringstagaren lånat ut sin skidstuga till några goda vänner. När vännerna lämnade stugan stängdes strömmen av, vännerna tyckte att det var onödigt att ha den på när ingen befann sig i stugan. Att de stängde av strömmen ledde till att ledningar och liknande frös sönder. Huset var försäkrat och försäkringen innehöll en säkerhetsföreskrift om att det skulle vara minst + 6 i huset för att undvika skada. Det gick att ev. stänga av strömmen men då behövdes rören tömmas på vatten. Bolaget hävdade att goda vänners fel tillräknades försäkringstagaren p g a tillsyn.

¹⁴² Prop. 1979/80:9, s. 151 f.

¹⁴³ Lindell-Frantz, a.a. s. 174.

ARN tyckte att försäkringstagaren skulle identifieras med gästerna. Nämnden menade dessutom att han varit oaktsam som givit gästerna bristfälliga instruktioner om hur skada förhindras. Tillsyn torde alltså föreligga i detta fallet med tanke på att vänner verkligen bodde, levde där under en tid.¹⁴⁴

Som tidigare sagts kan handlingar av barn under tolv år inte ha någon inverkan på ersättningen till andra försäkrade. Försumlighet av äldre barn kan inte föranleda att föräldrar eller syskon drabbas av den anledningen att minderåriga barn inte kan anses ha tillsyn över föräldrars eller syskons egendom. Emellertid torde det kunna bli så att ett barn som är ungefär 14-15 år, är ensam hemma, anses ha så pass mycket tillsyn över bostaden att barnet skall kunna se till att dörren är låst ifall han går hemifrån. Detsamma gäller om ett barn i samma ålder lånar en cykel från någon annan i familjen, han anses då kunna se till cykeln blir ordentligt låst.¹⁴⁵

Annars är det ju vanligt att familjemedlemmar har gemensam kontroll över försäkringsobjektet. Det är dock inte säkert att detta räcker för identifikation, det torde krävas mer, som att det skall föreligga ett uttryckligt tillsynsuppdrag för att tillsyn skall anses vara för handen.¹⁴⁶

Något som kan ligga till grund för identifikation är om någon i enlighet med förbehållen under lång tid lånar den försäkrades bil och underlåter att ändra uppgifter om körsträckan. Detsamma gäller om den försäkrade under en längre tid hyr ut sin lägenhet eller liknande till någon som genom uppsåt eller oaktsamhet åsidosätter föreskrifter i villkoren.¹⁴⁷

Finns det grund för identifikation skall det företas en skälighetsbedömning enligt 31 § 1 st. KFL. Bedömningen kan leda till att nedsättningen inte blir lika stor som den annars skulle ha blivit ifall det varit den skadelidande försäkrade själv som gjort sig skyldig till skadan. Vid vissa slag av försummelser, t.ex. åsidosättande av villkor om räddningsplikt, kan det enligt förarbetena vidare finnas skäl att helt underlåta att sätta ned ersättning till annan än den som har gjort sig skyldig till försummelsen.¹⁴⁸ Slutligen kan ett handlande av annan än den försäkrade i vissa fall föranleda att ersättning till denne sätts ned även om förutsättningarna för identifikation inte är uppfyllda. Den försäkrade har en viss skyldighet att se till att inte andra handlar på ett sätt som innebär att en säkerhetsföreskrift sätts åt sidan. Det kan därför ibland läggas den försäkrade till last som en oaktsamhet, om han exempelvis underlåter att reagera i fall en annan person inför eldfarliga varor i huset eller inte kontrollerar att hans barn låst bostaden.¹⁴⁹

¹⁴⁴ Jag har inget nummer på detta fallet eftersom det togs upp i samband med Eva Lindell-Frantz föreläsning 001127.

¹⁴⁵ Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 142.

¹⁴⁶ Lindell-Frantz, a.a. s. 176.

¹⁴⁷ Nilsson, Strömbäck, a.a. s. 142. Jmf fallet med stugan.

¹⁴⁸ Nilsson Strömbäck, a.a. s. 143.

¹⁴⁹ Prop. 1979/80:9, s. 152.

5.3 Rekvisiten för identifikation enligt 32 § KFL

5.3.1 Samtycke

Skulle den försäkrade förmå en annan person att uppsåtligen framkalla försäkringsfall kommer det inte att lämnas någon ersättning till den försäkrade. Ersättningen kan också sättas ned eller helt falla bort, om den försäkrade samtycker till att någon annan person handlar på ett sätt som får till följd att ett försäkringsfall inträffar.¹⁵⁰

Nedsättningsfrågan bedöms då som om det vore den försäkrade själv som framkallat försäkringsfallet. Viktigt att påpeka är att det är viktigt att samtycket avser just det den handlingen som framkallat försäkringsfallet.¹⁵¹

För att identifikation skall kunna förekomma på denna grund krävs att samtycket i alla fall har varit någorlunda uttryckligt. Det räcker med att samtycket omfattar ett konkret förfarande, det är inte nödvändigt att det omfattar effekten av en handling eller underlåtenhet.¹⁵²

Identifikation kan inte ske enbart på den grunden att den försäkrade har lånat ut egendomen till skadevållaren och att denne sedan genom vållande har skadat egendomen. Visserligen vore det då inte helt uteslutet att den försäkrade kan anses vara oaktsam genom att överlämna egendomen till den andre och därmed kan nedsättning komma att bli aktuell enligt förutsättningarna i 32 § 2 st. KFL.¹⁵³

Vad gäller bevisbördans placering finns inga klara uttalanden om detta.¹⁵⁴

5.3.2 Väsentlig ekonomisk gemenskap

¹⁵⁰ Prop. 1979/80:9, s. 155.

¹⁵¹ Prop. 1979/80:9, s. 155.

¹⁵² Lindell-Frantz, a.a. s. 262. Lindell-Frantz anser det ganska osannolikt att identifikation enligt denna regeln skulle kunna göras enbart med stöd av ett hypotetiskt samtycke.

¹⁵³ Prop. 1979/80:9, s. 155.

¹⁵⁴ Lindell-Frantz, a.a. s. 262. Lindell-Frantz har dock antagit att när ett bolag vill begränsa sitt ansvar åligger det bolaget att visa att det föreligger ett samtycke för den handling/underlåtenhet som lett till att skada har uppstått.

Även enligt 32 § 3 st. KFL kan identifikation ske om den som framkallat försäkringsfallet har väsentlig ekonomisk gemenskap med den försäkrade. Innebörden av denna lydelse är densamma som enligt 31 § KFL.¹⁵⁵

Identifikation förutsätter i princip att det förelegat gift- och samäganderätt i den egendom som skadats, utöver detta krävs vidare att makarna haft ett gemensamt brukande av egendomen. Trots att väsentlig ekonomisk gemenskap föreligger kan det ibland finnas skäl som talar emot identifiering, ett exempel på detta kan vara att den försäkrades make framkallar försäkringsfall för att skada den andre maken.¹⁵⁶

Även om identifikation görs bör det vid nedsättningsbedömningen tas hänsyn till att det inte var den försäkrade själv som framkallat försäkringsfallet, en annan omständighet som kan beaktas är karaktären av den ekonomiska gemenskapen.¹⁵⁷

5.3.3 Tillsyn

Med stöd av 32 § KFL kan identifikation inte ske på andra grunder än de som redan har nämnts. Bolaget kan alltså inte, som enligt 31 § KFL, i villkoren förbehålla sig rätten att identifiera den försäkrade med den som har haft tillsyn över försäkrad egendom som har skadats.¹⁵⁸

6 Förslag till ny FAL

6.1 Bakgrund

Den nya lagens nedsättningsregler vid framkallande av försäkringsfall, åsidosättande av säkerhetsföreskrift eller räddningsplikt bygger på att det är den försäkrade själv som har åsidosatt sina förpliktelser gentemot försäkringsbolaget. Dock kan bolaget genom förbehåll i villkoren i speciella fall sätta ned ersättningen om någon som har en viss relation till den försäkrade inte iakttagit förpliktelser som krävs enligt försäkringen.¹⁵⁹

Den FAL som för tillfället är i kraft saknar allmänna regler om identifikation utan innehåller endast vissa specialbestämmelser. Det finns en regel om identifikation med make vid brandförsäkring (85§) och om identifikation vid överträdelse av

¹⁵⁵ Prop. 1979/80:9, s. 156.

¹⁵⁶ Prop. 1979/80:9, s. 156.

¹⁵⁷ Prop. 1979/80:9, s. 156.

¹⁵⁸ Prop. 1979/80:9, s. 156.

¹⁵⁹ Ds 1993:39, s. 237.

säkerhetsföreskrift (51§ 1 st 2 men).¹⁶⁰ Däremot innehåller som sagt KFL regler om detta. I lagförslaget har kommittén beträffande konsumentförsäkringen i stort följt det system som används i KFL medan vad det beträffar företagsförsäkring identifikation alltid skall kunna ske med anställda och andra medhjälpare som tas upp i försäkringsvillkoren. Detta förslag har godtagits av de olika remissinstanserna och bör därför tas upp i lagförslaget.¹⁶¹

Reglerna angående konsumentförsäkringarna påminner alltså i stort om reglerna i KFL, vilket innebär att familjemedlemmar skall kunna identifieras med varandra. Vad gäller företagsförsäkringar kan bolaget göra förbehåll om att försäkrades handlande skall likställas med handlande av dennes anställda och andra medhjälpare.¹⁶²

6.2 Säkerhetsföreskrifter

6.2.1 Begreppet säkerhetsföreskrift

Möjligheter att meddela säkerhetsföreskrifter är ofta av avgörande betydelse för att bolaget skall kunna kontrollera risker. Syftet med säkerhetsföreskrifter är att hindra att försäkringsfall inträffar eller att försäkringsfall inte får större omfattning än nödvändigt, det är alltså fråga om ett villkor som tar sikte på att den försäkrade iakttar vissa handlingssätt eller ställer krav på att det finns vissa anordningar. Det kan även vara att den försäkrade eller dennes medhjälpare skall ha vissa kvalifikationer. För att något skall behandlas som en säkerhetsföreskrift, vare sig den är viktig eller ej, skall den tydligt framgå av material som den försäkrade kan ta del av. Vad som gäller för detta mer detaljerat beror på vilken kategori av försäkringstagare det handlar om. I regel borde det inte vara tillräckligt att ett villkor tas in bland de andra villkoren utan det bör särskilt understrykas på något sätt i villkoren, t.ex. genom en rubrik eller liknande.¹⁶³

Normalt sett sägs att säkerhetsföreskrifter har sin största betydelse när det gäller egendomsförsäkringar men de har givetvis också stor betydelse när det gäller ansvarsförsäkringar. Som exempel på säkerhetsföreskrifter kan nämnas t.ex. att en försäkrad lokal skall vara försedd med exempelvis en speciell sorts lås eller vissa brandsläckningsanordningar. En annan variant är att villkor kan föreskriva hur och i vilken omfattning föreskrivna anordningar skall användas. Detta kan vara att det föreskrivs att en lokal skall vara låst när det inte vistas någon i den. Ett

¹⁶⁰ Ds 1993:39, s. 237.

¹⁶¹ Ds 1993:39, s. 172.

¹⁶² Ds 1993:39, s. 237.

¹⁶³ SOU 1989:88, s. 303.

annat möjligt villkor kan vara att vissa anordningar och ämnen endast får lov att användas av personer som är utbildade för just den typen av hantering.¹⁶⁴

Ibland kan det inträffa att båda parterna vid ingående av försäkringsavtalet är medvetna om att det inte finns en viss anläggning som egentligen behövs t.ex. en sprinkleranläggning. Då kan bolaget föreskriva i villkoren att det skall installeras viss sorts släckningsanordningar på försäkringsstället inom en angiven tid. Inträffar sedan ett försäkringsfall och villkoren inte följts kan det bli aktuellt att tillämpa nedsättningsreglerna.¹⁶⁵

6.2.2 Uppsåt och vårdslöshet

Har den försäkrade mer omfattande skyldigheter enligt en författning, vilket kan vara vanligt för att minska brandrisken, kan bolaget direkt i villkoren hänvisa till författningen om bestämmelserna stämmer överens. Då blir nedsättningsreglerna tillämpliga även i dessa fall.¹⁶⁶ Ibland kan det då tyckas att den försäkrade ganska lätt kan överskrida en säkerhetsföreskrift som han inte uppmärksammat och att denna görs gällande mot honom. Det är dock inte säkert att han råkar ut för någon påföljd om han eftersätter föreskriften. Om försäkringsfall inträffar och den försäkrade genom uppsåt eller vårdslöshet åsidosatt en säkerhetsföreskrift har bolaget visserligen möjligheter att reducera ersättningen. Är det endast fråga om ringa oaktsamhet skall oreducerad ersättning utgå.¹⁶⁷

Precis som då försäkringsfall framkallats av den försäkrade, är det enbart ersättningen till den direkt ansvarige som kan sättas ned då en säkerhetsföreskrift överträtts. Annan försäkrad behöver därmed inte oro sig för nedsättning, såvida inte han själv är ansvarig för att villkoret har eftersatts.¹⁶⁸

För att en försäkrad skall anses ha uppsåtligt åsidosatt en föreskrift krävs att han känt till denna och medvetet handlat i strid mot den. Kännedom om föreskriften får förutsättas åtminstone finnas hos försäkringstagaren om föreskriften tydligt har markerats i villkoren. När det gäller frågan om nedsättningsregelns tillämplighet har den försäkrades uppsåt ingen betydelse. Skulle den försäkrade tillfälligt ha glömt föreskriften får han ändå anses ha gjort sig skyldig till icke ringa oaktsamhet, dock tillämpas regeln strängare vid uppsåt.¹⁶⁹

Finns skäl att sätta ned ersättningen, skall såsom vid brott mot andra biförpliktelser, göras en skälighetsbedömning. Enligt lagtexten skall särskilda

¹⁶⁴ SOU 1989:88, s. 303.

¹⁶⁵ SOU 1989:88, s. 304.

¹⁶⁶ SOU 1989:88, s. 304.

¹⁶⁷ SOU 1989:89, s. 304.

¹⁶⁸ SOU 1989:89, s. 305.

¹⁶⁹ SOU 1989:89, s. 305.

faktorer beaktas, nämligen sambandet mellan försummelsen och den inträffade skadan, graden av uppsåt eller oaktsamhet samt omständigheterna i övrigt.¹⁷⁰

Ett samband mellan försummelsen och den inträffade skadan kan föreligga på lite olika sätt. Ett försäkringsfall i sig kan ha inträffat utan att den försäkrade har medverkat, t.ex. kan blixten slå ner och antända en byggnad. Har då den försäkrade i strid mot villkoren förvarat brandfarligt material i byggnaden och detta gör att det uppstår en större skada än som annars inträffat kan det medföra nedsättning av ersättningen.¹⁷¹

Speciellt när den försäkrade medvetet brutit mot ett villkor finns anledning till reducerad ersättning. Hänsyn skall då tas till hur länge eller hur ofta villkoret har åsidosatts. Det får anses vara en försvårande omständighet att en försäkrad under en längre tid inte brytt sig om att uppfylla villkoret. Trots att det inte nämns i lagen skall hänsyn också tas, när det gäller säkerhetsföreskrifter, till de konsekvenser som försäkringsfallet i övrigt har för den försäkrade. Det kan ju vara så att försummelsen resulterar i en allvarligare straffrättslig påföljd för honom, då kan det vara motiverat med en mindre reducering än annars.¹⁷²

Säkerhetsföreskrifter har stor betydelse vid företagsförsäkringar. Det är i allmänhet tillåtet för bolaget att ställa upp villkor som är strängare än dem lagen anger. En möjlighet finns då att bolaget förbehåller sig rätten att sätta ned ersättningen om en viktig föreskrift satts åt sidan utan att ta hänsyn till om försummelsen påverkat skadan eller inte. Endast i speciella fall, om villkoret skulle kunna te sig särskilt hårt kan det tänkas att få villkoret åsidosatt med stöd av t.ex. 36§ AvtL.¹⁷³

6.3 Framkallande av försäkringsfall

6.3.1 Uppsåt

Ersättning kan inte utgå ur försäkringen om försäkringsfall framkallats uppsåtligt oavsett om det är t.ex. en egendomsförsäkring eller en ansvarsförsäkring. Dock kan bolaget bli skyldigt att utge ersättning till annan försäkrad om denne inte är medskyldig eller om identifikationsregeln i 8 § kan tillämpas.¹⁷⁴

¹⁷⁰ SOU 1989:88, s. 305.

¹⁷¹ SOU 1989:88, s. 305.

¹⁷² SOU 1989:88, s. 306.

¹⁷³ SOU 1989:88, s. 305.

¹⁷⁴ SOU 1989:88, s. 300.

Med stöd av bestämmelsen kan ersättningen också sättas ned om den försäkrade uppsåtligt har förvärrat försäkringsfallet, detta kan ibland göras för att få ut en större ersättning än han annars skulle få. Ett exempel på detta är att det börjar brinna i en villa och den försäkrade öppnar dörrar och liknande för att branden skall sprida sig. I ett sådant fall utgår ingen ersättning för den del av skadan som orsakats av den försäkrade.¹⁷⁵

6.3.2 Vårdslöshet

I denna paragraf har kravet på grov vårdslöshet som förutsättning för påföljd behållits men det finns ändå en möjlighet att vid konsumentförsäkringar undanta skada vållad genom vanlig vårdslöshet. I förslaget sägs även att jämkning kan göras med hänsyn till försäkringstagarens förhållande. Detta är ett sätt att markera att inte bara en handling utan även en underlåtenhet kan utgöra grov vårdslöshet.¹⁷⁶ Vad gäller begreppet grov vårdslöshet definieras detta i förslagets 4 kap. 9 § 2 st. Där stadgas att som grov vårdslöshet vid tillämpning av 5-7 §§ skall anses att den försäkrade måste antas, ha handlat eller underlåtit att handla, i vetskap om att handlingen innebar en betydande risk för den inträffade skadan.¹⁷⁷ I ett sådant fall kan ersättningen sättas ned efter vad som är skäligt.¹⁷⁸

Denna definition av vårdslöshet är ny. Den nya definitionen innebär att begreppet får en ny och speciellt betydelse inom försäkringsrätten där särskild hänsyn skall tas till vissa omständigheter. Avsikten med det nya begreppet är att det inte skall tolkas fullt så restriktivt på försäkringsrättens område som tidigare. Till en början krävs enligt definitionen att en försäkrad vid handling eller underlåtenhet måste antas ha haft vetskap om vissa förhållanden. Det torde räcka med att visa på att en normal person inte skulle kunnat undgå att lägga märke till omständigheten. Finns det någonting som talar för att personen inte skulle ha insett vad som skulle kunna hända är chansen liten att få handlingen att ses om grov vårdslöshet. Det krävs också att det förelegat en betydande risk för att skada skulle inträffa. Vid den här typen av bedömning får man givetvis ta hänsyn till de olika omständigheterna i det enskilda fallet. Precis som innan är det av betydelse dels hur pass sannolikt det är att en skada inträffar, dels hur stora värden som kan bli skadade mm.¹⁷⁹

I andra stycket finns även en hänvisning till försäkringens art. Bestämmelsen syftar i första hand till s.k. allriskförsäkringar men det är tänkbart att undantaget även kan tillämpas på t.ex. specialförsäkringar av egendom. Enligt erfarenheter

¹⁷⁵ SOU 1989:88, s. 300.

¹⁷⁶ Ds 1993:39, s. 241.

¹⁷⁷ Ds 1993:39, s. 241.

¹⁷⁸ Allmänt sett innebär ordet nedsättning att om en överträdelse är av speciellt allvarligt slag ersättningen kan sättas ned till noll, med andra ord helt falla bort.

¹⁷⁹ Ds 1993:39, s. 244 f.

måste ett omfattande försäkringsskydd vara förenat med ett undantag för vanlig vårdslöshet för att försäkringen skall kunna försvaras ur försäkringsteknisk synpunkt. Det torde vara värdefullt ur en konsuments synpunkt att denna typ av försäkringar meddelas. Därför bör en möjlighet för bolagen finnas att göra den här typen av förbehåll, om det är påkallat av försäkringens beskaffenhet.¹⁸⁰ En förutsättning för att undantaget skall kunna utnyttjas är att försäkringen annars inte skulle kunna ha meddelats till en rimlig premie eller inte alls skulle kunnat meddelats om undantaget inte fick lov att göras.¹⁸¹

6.4 Räddningsplikt

6.4.1 Omfattning av räddningsplikten

Bestämmelsen innehåller regler om den försäkrades räddningsplikt. Regeln förutsätter inte att föreskrifter om räddningsplikt finns i villkoren, dock kan det vara lämpligt att skyldigheten anges i föreskrifterna eftersom inte alla försäkrade känner till att de har en räddningsplikt enligt lag.

Det åligger den försäkrade i första hand att överhuvudtaget försöka förhindra att försäkringsfall inträffar men om detta ändå mot förmodan skulle inträffa ligger skyldigheten i att försöka begränsa skadan.¹⁸²

Genom räddningsplikten har den försäkrade även en skyldighet att göra möjligt för bolaget att återkräva utbetald ersättning av en eventuell skadevållare. Den försäkrade skall försöka få fram uppgifter om skadevållaren och säkra bevisning om detta så att försäkringsbolaget kan framställa regresskrav mot denne. Det är heller inte tillåtet för den försäkrade att avtala bort sin rätt mot skadevållaren.¹⁸³

Den försäkrades räddningsplikt får sägas stå i relation till dennes förmåga, detta gör det möjligt att beakta den försäkrades speciella förutsättningar att handla. För att klargöra detta kan nämnas som exempel att en villabrand kan bli en sådan chock för den försäkrade att det inte rimligtvis kan begäras av denne att han omedelbart efter upptäckten av branden tillkallar brandkår. Om den försäkrade skadas på ett allvarligt sätt i branden får det också i allmänhet accepteras att han överhuvudtaget inte vidtar några åtgärder för att få branden släckt eller försöker minska skadans omfattning.¹⁸⁴ Räddningsplikten gäller även för ansvarsförsäkringar. En försäkrad är

¹⁸⁰ Ds 1993:39, s. 167.

¹⁸¹ Ds 1993:39, s. 241.

¹⁸² SOU 1989:88, s. 306.

¹⁸³ SOU 1989:88, s. 307.

¹⁸⁴ SOU 1989:88, s. 307.

skyldig försöka förhindra att en skada som han är ansvarig för uppkommer eller förvärras.¹⁸⁵

Ibland kan det vara svårt att avgöra om den försäkrade har brutit mot räddningsplikt eller framkallat försäkringsfall. Normalt sägs att om det är fråga om direkt passivitet från den försäkrades sida sedan försäkringsfall inträffat torde det vara fråga om ett eftersättande av räddningsplikt. Det behöver dock inte alltid bestämmas vilken av paragraferna det är som skall tillämpas eftersom nedsättningen görs efter i stort sett samma kriterier. På en punkt är det dock viktigt att det avgörs vilken paragraf som är tillämplig, nämligen om den försäkrade uppsåtligt har framkallat ett försäkringsfall. Vid uppsåtligt framkallande av försäkringsfall utgår nämligen aldrig någon ersättning.¹⁸⁶

6.4.2 Uppsåt och oaktsamhet

Har den försäkrade åsidosatt räddningsplikten uppsåtligt eller genom grov vårdslöshet kan nedsättning av ersättningen bli aktuellt. Som ett exempel kan nämnas att den försäkrade ser sitt hus börja brinna och inte gör någonting för att begränsa branden. Förstår han att åtgärder från hans sida skulle leda till en mindre omfattande brand anses han uppsåtligt ha brutit mot räddningsplikten. Föreligger inte uppsåt krävs att oaktsamheten varit medveten. Den försäkrade skall då ha förstått att hans underlåtenhet medförde en risk för att skadan uppkom eller förvärrades. Försummas en räddningsåtgärd genom en förseelse, han kan t.ex. i uppståndelsen glömma en tillgänglig släckningsapparat, blir inte bestämmelsen tillämplig även om förbiseendet inte kan anses vara ursäktligt. Vid tillämpning av denna bestämmelse gäller samma som vid framkallande av försäkringsfall, att ringa oaktsamhet inte kan leda till reducerad ersättning.¹⁸⁷

När frågan om ersättning skall begränsas kommer upp görs en skälighetsbedömning. Enligt bestämmelsen bör det ses särskilt allvarligt på saken om den försäkrade genom uppsåt har brutit mot sina förpliktelser och när försäkringsfallet har inneburit en risk för mera omfattande skador. Har den försäkrade brutit mot sina förpliktelser men annan gripit in så att försummelsen inte får någon betydelse för skadan bör ersättningen inte reduceras. Vid tillämpning av bestämmelsen är det endast ersättning till den försäkrade själv som kan sättas ned, en annan försäkrad som själv inte brutit mot några förpliktelser och som inte enligt 8 § skall identifieras med den försumlige skall alltså få full ersättning.¹⁸⁸

6.5 Identifikation

¹⁸⁵ SOU 1989:88, s. 307.

¹⁸⁶ SOU 1989:88, s. 307.

¹⁸⁷ SOU 1989:88, s. 307 f.

¹⁸⁸ SOU 1989:88, s. 308.

6.5.1 Samtycke

Det kan sägas att första punkten har sin motsvarighet i 31§ 2 st. KFL. Identifikation kan bli aktuellt om någon som har hand om den försäkrade egendomen bryter mot en förpliktelse. Det är inte nödvändigt att den försäkrade har gett ett uttryckligt medgivande till omhändertagandet vid varje enskilt fall utan det går lika bra att någon tillåts att regelbundet ha hand om saken. Ett exempel på detta kan vara att någon regelbundet får lov att låna den försäkrades bil, detta är som sagt vanligt mellan familjemedlemmar.

När det gäller KFL:s lagtext står det ”tillsyn över” försäkrad egendom och i lagförslaget ”ha hand om” försäkrad egendom. Det är inte tänkt att detta skall innebära någon ändring i sak utan det är endast avsett att det klart skall framgå att det avses annat än endast en tillfällig besittning.¹⁸⁹

6.5.2 Makar och sambor

Vad gäller makar och sambor finns det speciella regler som rör identifikation med bostad och bohag. För att identifikation skall bli aktuell förutsätts alltså inte att den försumlige har hand om egendomen för den försäkrades räkning. Regeln kan också tillämpas på andra familjemedlemmar men enbart om det är en säkerhetsföreskrift som har åsidosatts. Ett exempel på detta är att ett av makarnas barn glömmer att låsa bostaden efter sig och att detta leder till stöld i bostaden. Dock kan identifikation vid skada på bostad eller bohag ibland göras även med stöd av första punkten.

Förslaget utgår från, precis som KFL, att varje försäkrad i princip skall svara för egen försummelse. Med tanke på detta är det tänkt att begreppet ”annan familjemedlem” skall tolkas restriktivt. Vanligast blir det till att jämställa den försäkrade med dennes barn, föräldrar och syskon.¹⁹⁰ Begreppen gemensam bostad och bohag kan även hittas i ÄktB och Lag (1987:232) om sambors gemensamma hem. Vad som där avses med dessa begrepp kan även användas vid tillämpning av identifikationsregeln.

Andra punkten skall tillämpas mellan makar även om det pågår ett mål om äktenskapsskillnad dem emellan. Detta görs på så att båda makarna då fortfarande har ett intresse av att få ersättning om det skulle inträffa ett

¹⁸⁹ SOU 1989:88, s. 309.

¹⁹⁰ SOU 1989:88, s. 309 f.

försäkringsfall. Något som talar emot identifiering är att makar under pågående mål om äktenskapsskillnad kanske försummar att vårda den andre makens egendom eller kanske rent av medvetet skadar denna. Detta måste därför kunna beaktas vid den skälighetsbedömning som görs när ersättningens storlek skall avgöras.¹⁹¹

Rätten till ersättning skall vid identifikation prövas i enlighet med reglerna i 5-7 och 9 §§. Ersättningen kan sättas ned efter vad som är skäligt om inte skadan framkallats uppsåtligen. Har försäkringstagaren uppsåtligen framkallat skada utgår ingen ersättning. Vid bedömningen måste hänsyn tas till att det inte är den försäkrade själv som varit försumlig. Den allmänna uppfattningen är att, när identifikationsreglerna tillämpas, det är motiverat att ersättningen inte sätts ned lika mycket som den annars skulle ha gjort.¹⁹²

6.5.3 Företagsförsäkringar

I andra stycket behandlas identifikation vid företagsförsäkringar. Bestämmelsen är tillämplig på all sådan försäkring. Även om försäkringstagaren är en småföretagare kan identifikation ske vad gäller samtliga medhjälpare till denne, anställda eller andra, under förutsättning att detta framgår av villkoren. Värt att notera är att första punkten i bestämmelsens första stycke också kan komma att bli aktuell vid företagsförsäkringar.¹⁹³

Ibland kan det vara så att försäkringsbolaget inte alls vill ansvara vid försummelse av vissa befattningshavare hos den försäkrade. Bolaget kan då obehindrat i villkoren skriva att försäkringen inte gäller för skador som uppstår genom oäktsamma handlingar av personer som tillhör företagsledningen. Även utan stöd av förbehåll i villkoren kan ersättning sättas ned om den försäkrade är en juridisk person eller någon som enligt associationsrättsliga regler kan anses företräda den försäkrade, t.ex. en styrelseledamot eller firmatecknare, är försumlig i 5-7 §§:s avseende. Anges det vidare i villkoren att en ersättning inte skall utgå eller att ersättningen skall sättas ned om den försäkrade förfar på ett visst sätt kan villkoret tillämpas om en firmatecknare inte följer villkoren.¹⁹⁴

Det allmänna behovet torde vara att identifiera endast anställda med den försäkrade. Det behöver dock inte föreligga ett anställningsförhållande. Som medhjälpare räknas var och en som utför ett arbete åt den försäkrade. Detta gäller även självständiga företagare. Om några personer tillsammans äger aktier eller andelar i ett bolag och samtidigt är verksamma i företaget kan de i allmänhet ses som bolagets medhjälpare. Även om verksamheten inte drivs som en juridisk

¹⁹¹ SOU 1989:88, s. 310.

¹⁹² SOU 1989:88, s. 310.

¹⁹³ SOU 1989:88, s. 311.

¹⁹⁴ SOU 1989:88, s. 311.

person kan de som aktivt deltar i driften anses som de andras medhjälpare. Avsikten är dock inte att den som endast i mycket begränsad omfattning biträder den försäkrade, t.ex. den som engagerat sig i ett bolag endast genom att skjuta till pengar, skall ses som medhjälpare.¹⁹⁵

I vissa fall kan det vara så att bolaget vill förbehålla sig rätten till identifikation i större omfattning än vad lagen anger. Bolaget kan i vissa fall vilja identifiera personer som annars inte kan anses som den försäkrades medhjälpare. Dessa villkor kan endast sättas ur spel med stöd av bl. a 36 § AvtL.

Om annan än medhjälpare har åsidosatt förpliktelse och bolaget inte framgångsrikt kan återöppna rätt till identifikation med stöd av villkoren kan försummelsen endast gå ut över den försäkrade om denne kan anses ha varit försumlig genom att anlita vederbörande.¹⁹⁶ Det är viktigt att förbehåll i villkoren är så tydliga att det utan svårigheter kan utläsas vem eller vilka som åsyftas. Namn behöver emellertid inte anges men det bör vara möjligt att föreskriva att samtliga anställda vid ett lager skall iaktta en viss säkerhetsföreskrift. Av villkoren skall vidare kunna utläsas om identifikation skall ske i alla eller endast i något av de fall som anges i 5-7 §§. Om en befattningshavare har ansvaret för att t.ex. vissa säkerhetsanordningar fungerar och det är meningen att identifikation skall ske både vid försummelse att iaktta säkerhetsföreskrifterna och vid framkallande av försäkringsfall måste detta framgå av villkoren.¹⁹⁷

Föreligger förutsättningar för identifikation är utgångspunkten även vid företagsförsäkring att nedsättningsfrågan skall avgöras med stöd av skälighetsreglerna i 5-7 §§. Om villkoren föreskriver i vilken omfattning nedsättningen skall ske, får det prövas i vad mån villkoren skall följas eller inte.¹⁹⁸

¹⁹⁵ SOU 1989:88, s. 311.

¹⁹⁶ SOU 1989:88, s. 311.

¹⁹⁷ SOU 1989:88, s. 312.

¹⁹⁸ SOU 1989:88, s. 312.

7 Analys

7.1 Nedsättning

Den första skillnaden mellan de olika bestämmelserna är att 31 § KFL förutsätter att den försäkrades förpliktelser mot försäkringsbolaget regleras i villkoren. 32 § KFL ålägger däremot den försäkrade en direkt skyldighet att inte framkalla försäkringsfall genom uppsåt eller grov vårdslöshet.

Visserligen skulle det vara svårare att ålägga försäkringstagaren en direkt skyldighet vad gäller förpliktelser enligt villkoren eftersom denna bestämmelse omfattar så många biförpliktelser men jag tycker ändå att det borde ha gjorts. Ett sätt att lösa det på skulle t.ex. kunna vara att som i förslaget till ny FAL reglera varje biförpliktelse i olika bestämmelser.

Som det är nu så innehåller regeln enbart påföljder av ett överträdande av villkoren. Detta innebär att skyldigheterna regleras i villkoren, vilket jag inte anser vara en bra lösning. Villkoren är ofta väldigt omfattande och svårlästa för den enskilde försäkringstagaren. Detta leder till att försäkringstagaren ofta inte läser villkoren och därmed inte heller är införstådd med vilka förpliktelser han egentligen har att följa.

En annan anledning till att jag föredrar mer detaljerade regler är för att när KFL trädde i kraft visade det sig att bolagen hade stora problem att veta hur de skulle bete sig vid nedsättningsbedömningen. I förarbetena ställs stora krav på avvägning mellan olika omständigheter i de enskilda fallen. Även om villkoren anger klara regler måste därför ständigt förarbetenas anvisningar beaktas. Detta kan vara en förklaring till att det uppstod så stora tillämpningsproblem som det gjorde. Även om villkoren är detaljerade kan inte alla situationer förutses och därför hade det

förmodligen varit bättre med mer detaljerade lagregler som ger lite mer ledning än de gör.

Nedsättning kan inte enligt 32 § KFL förekomma när försäkringsfall framkallats genom oaktsamhet som inte är grov utan det krävs i detta fall att en föreskrift om detta har tagits in i villkoren. Nedsättning kan överhuvudtaget inte bli aktuell om det är fråga om oaktsamhet som endast är ringa, vilket kan bli fallet enligt 31 § KFL.

Vad gäller den försäkrades uppsåt eller oaktsamhet föreligger vidare den skillnaden att uppsåtet och oaktsamheten bedöms enligt 32 § KFL i relation till ett inträffat försäkringsfall och inte till överträdelse av en säkerhetsföreskrift eller andra föreskrifter som avses enligt 31 § KFL. De förpliktelser som bedömningen görs efter enligt 31 § KFL har ofta en mer indirekt betydelse för att ett försäkringsfall skall inträffa.

I vissa fall kan det vara tveksamt om åsidosättandet av ett försäkringsvillkor skall bedömas enligt 31 § KFL eller 32 § KFL. Villkor som innebär att den försäkrade helt allmänt skall vara aktsam eller visa normal oaktsamhet har i förarbeten uttalats vara att anse som föreskrifter om framkallande av försäkringsfall och därmed bedömas enligt 32 § KFL. Bolagen hävdar emellertid ofta att villkor som utpekar ett bestämt handlingssätt, vilket kan inverka på risken för skada, skall betraktas som en säkerhetsföreskrift och därmed bedömas enligt 31 § KFL. Dock har ARN i ett av sina avgöranden följt uttalandet från förarbetena. Att detta uttalande följs tycker jag är mycket bra, skulle ett sådant villkor bedömas enligt 31 § KFL hade minsta lilla förseelse av den försäkrade kunnat leda till nedsättning. Försäkringstagaren har som jag ser det redan idag svårt att veta vad han har för förpliktelser gentemot bolaget. Skulle då så här vaga villkor bedömas enligt 31 § KFL hade försäkringstagaren kunnat drabbas av nedsättning fast han inte haft en rimlig möjlighet att veta vilka aktsamhetskrav villkoren egentligen ålägger honom.

7.2 Identifikation

Under tiden jag studerat identifikationsreglerna och sökt rättsfall som rör dessa har jag inte kunnat hitta så många fall. Jag har dock studerat avgöranden från ARN men det är inte många och nämnden är ju som sagt ingen prejudicerande instans. Jag har överhuvudtaget inte tagit del av ett enda rättsfall med prejudikatstatus som rör identifikation. Det finns säkert många olika anledningar till detta men som jag ser det är den stora anledningen att det här med identifikation egentligen inte är ett stort problem i praktiken. Antingen så kommer frågan om nedsättning av ersättningen på grund av identifikation inte upp särskilt ofta och när den gör det verkar det som om problemet löses direkt på bolagsnivå.

Rekvisiten avseende identifikation enligt 31 § KFL är samtycke, väsentlig ekonomisk gemenskap och tillsyn medan identifikationsrekvisiten enligt 32 § KFL är samtycke och väsentlig ekonomisk gemenskap. Tillsynsrekvisitet saknas alltså enligt 32 § KFL. Det är i princip den enda skillnaden mellan bestämmelserna. Innebörden av rekvisiten är i princip också densamma i båda bestämmelserna.

När det gäller samtycke jämföras med den försäkrade den som handlat med dennes vetskap och vilja. Detta kan vara den försäkrades barn, make m fl. Samtycket gäller för handlingen som sådan och inte det att den innebär ett avsteg från villkoren. Den försäkrade måste alltså ha samtyckt till överträdelsen, det räcker inte med att han känt till att ett åsidosättande har ägt rum. Varken i lagen eller förarbetena finns det något uttalande eller liknande som talar för att det krävs ett formkrav för samtycket. I ett avgörande från ARN har ett underförstått samtycke godtagits. Att det inte finns något direkt formkrav för samtycket tycker jag är bra, om det t.ex. hade krävts ett uttryckligt samtycke hade det förmodligen inte varit i många fall som identifikation skulle förekomma med samtycke som grund. När människor "samtycker" till någon annans beteende görs detta oftast inte uttryckligen utan ofta genom vårt agerande istället. Med detta i åtanke tycker jag att det är bra att även ett underförstått samtycke har godtagits. Däremot har hypotetiskt samtycke inte godtagits, vilket jag tycker är bra eftersom det är svårt att med största sannolikhet fastställa att någon verkligen skulle ha samtyckt till överträdelsen om denne vetat om den.

Det finns ingen helt klar definition av vad som är väsentlig ekonomisk gemenskap utan vad det är får avgöras från fall till fall. Föreligger giftorätt och gemensamt brukande utgår i allmänhet ifrån att gemenskapen föreligger. I solklara fall torde detta rekvisit inte ställa till några problem för bolagen utan borde vara ganska lätt att tillämpa. Dock kan identifikation med väsentlig ekonomisk gemenskap som grund även göras trots att en av dessa förutsättningar inte är för handen, nämligen om den ena maken av skattetekniska skäl har satts som ägare eller för att slippa utmätning för den andra makens skuld. I mina ögon torde det vara svårt att bevisa att så verkligen är fallet. Därför har jag väldigt svårt att se att undantagen skulle kunna komma att tillämpas särskilt ofta. Under skrivandets gång har jag inte lyckats hitta ett enda avgörande som rör väsentlig ekonomisk gemenskap. Det kan säkert finnas många anledningar till detta men jag ser främst två anledningar, dels att det enbart dyker upp "solklara fall" där både giftorätt och gemensamt brukande föreligger, dels att undantagen helt enkelt inte utnyttjas eftersom de är så svårtillämpade.

Av de avgöranden jag tagit del av är tillsyn det rekvisit som ställer till mest tillämpningsproblem. Det är ett väldigt svårtolkat rekvisit som ställer till stora problem i tillämpningen och ingen tycks egentligen veta vad rekvisitet omfattar. Detta leder i mitt tycke till en godtycklig tillämpning och äventyrar rättssäkerheten och förutsebarheten som är stadgat i lag. Något jag finner beaktansvärt är att i ett avgörande hänvisade ARN till ett uttalande från departementschefen där han

uttalat att när en granne ser till någons hus under semestern, kan grannen ej anses ha tillsyn över huset. Grannen har ju i så fall nyckel till huset/lägenheten och har ju faktiskt till uppgift att se till att allting står rätt till med huset och då förstår jag inte att det inte anses föreligga tillsyn. Detta kan visserligen bero på att det krävs mer än tillfällig kontakt med egendomen för att tillsyn skall föreligga men jag tycker ändå att det i ett sådant fall borde vara fråga om tillsyn på det som anförts ovan. Som sagt är ARN:s avgöranden inte prejudicerande så det är mycket möjligt att HD skulle se annorlunda på saken.

Med tanke på det som förts fram ovan tycker jag att identifikationsreglerna är vaga regler som ingen egentligen vet vad innebär och som ställer till stora problem i tillämpningen. Det som är någorlunda klart i bestämmelserna är samtyckesrekvisitetet.

7.3 Lagförslaget

Den FAL som nu är i kraft saknar allmänna regler om identifikation utan innehåller endast vissa specialbestämmelser. Till den nya lagen föreslås en speciell identifikationsregel. Beträffande konsumentförsäkringar följs i stort sett det system som används i KFL, medan vad gäller företagsförsäkringar skall identifikation kunna ske med anställda och andra medhjälpare som tas upp i villkoren. Den nya bestämmelsens första punkt har sin motsvarighet i 31 § 2 st. KFL. Det finns dock en skillnad. När det gäller KFL:s lagtext står det "tillsyn över" medan i förslaget står det "ha hand om". Det är emellertid inte tänkt att detta skall leda till någon ändring i sak utan meningen är endast att det klart skall framgå att det avses annat än endast en tillfällig besittning.

Även om någon ändring i sak inte avses tycker jag att det är väldigt bra att ordalydelsen ändras, begreppet "tillsyn över" anser jag vara ganska abstrakt och leda till svårigheter för alla parter att veta vad som egentligen avses. Genom den nya ordalydelsen blir det i alla fall mer klart än innan att det är fråga om en tillfällig besittning, vilket jag inte tyckte var fallet innan.

Någonting som däremot är ganska beaktansvärt är att i lagförslaget så har tillsynsrekvisitetet behållits. Detta finner jag konstigt med tanke på de tillämpningsproblem rekvisitet lett till vid tillämpning av KFL:s regler.

Beträffande delen om identifikation vid företagsförsäkringar tycker jag att denna bestämmelsen verkar gå ganska hårt åt företagaren. Bestämmelsen är tillämplig även på småföretagare. Identifikation kan här ske vad gäller samtliga medhjälpare till företagaren, anställda eller andra, under förutsättning att detta framgår av villkoren. Däremot är jag inte lika kritisk mot att företagarens skyldigheter framgår

av villkoren som jag är vid konsumentförsäkringar eftersom en företagare i mina ögon torde ha mer kunskap, eller om inget annat, mer resurser än en vanlig konsument att ta reda på vilka krav det egentligen är som åläggs honom enligt villkoren.

Rätten till ersättning vid identifikation provas i enlighet med reglerna i 5-7 och 9 §§. Ersättning kan sättas ned efter vad som är skäligt om inte skadan har framkallats uppsåtligt.

Definitionen av grov vårdslöshet som tidigare tillämpats på försäkringsrättens område har tillämpats väldigt restriktivt. En vårdslöshet skall vara väldigt allvarlig för att den skall betecknas som grov, det är fråga om ett handlande som ligger väldigt nära uppsåt. Det krävs alltså ett handlande som vittnar om både nonchalans och hänsynslöshet. I praxis har fastslagits att grov vårdslöshet kan anses föreligga när den försäkrades beteende på ett markant sätt kan anses avvika från det som annars är allmänt accepterat.

Avseende förslaget 4 kap. 5 § har utarbetats en helt ny definition av begreppet grov vårdslöshet. Begreppet definieras i 4 kap. 9 §. Där stadgas att som grov vårdslöshet skall anses, vid tillämpning av 5-7 §§, vara att den försäkrade måste ha antas handlat eller underlåtit att handla i vetskap om att handlingen innebar en betydande risk för den inträffade skadan. I ett sådant fall kan ersättningen sättas ned efter vad som är skäligt. Den nya definitionen innebär att begreppet får en helt ny betydelse på försäkringsrättens område och särskild hänsyn skall tas till vissa omständigheter. Avsikten med det här nya begreppet är att det inte skall tolkas fullt så restriktivt på försäkringsrättens område som tidigare. Till en början krävs det som sagt att den försäkrade vid handling eller underlåtenhet måste antas ha haft vetskap om vissa förhållanden. Det verkar som om det räcker med att visa att en normal person inte kunnat undgå att lägga märke till omständigheten. Finns det någonting som talar för att den försäkrade inte skulle kunna ha insett vad som skulle kunna hända är chansen liten att få handlingen att ses som grov vårdslöshet. Det krävs också att det har förelegat en betydande risk för att skada skall inträffa. Vid bedömningen skall hänsyn tas till de olika omständigheterna i det enskilda fallet. Precis som innan är det av betydelse hur pass sannolikt det är att en skada inträffar, hur stora värden som kan bli skadade mm.

Vad effekterna av den nya regeln i 4 kap. 5 § med det nya begreppet grov vårdslöshet kommer att bli är ännu svårt att säga eftersom lagen ännu inte trätt i kraft och därmed har ju heller ingen praxis växt fram på området. Därför kan det än så länge bara bli spekulationer men om jag skall spekulera så tror jag att vi kommer att ha en ganska stor ökning av fall där nedsättning gjorts med begreppet grov vårdslöshet som grund, såvida inte den nya bestämmelsen ställer till tillämpningsproblem. Visserligen tycker även jag att det gamla begreppet grov vårdslöshet tillämpats för restriktivt men det nya begreppet tycks bli allt för

omfattande. Det verkar som det går att få in det mesta här med lite vilja. Vidare tror jag att möjligheten att sätta ned ersättning även vid vanlig oaktsamhet vid vissa typer av försäkringar var nödvändig. Det är bra att undantaget förelås med tanke på preventionsaspekter och dylikt. Visserligen står det i lagtexten att undantaget endast får användas om det föreligger särskilda skäl, vilket i mina ögon tyder på en någorlunda restriktiv tillämpning. Emellertid tror jag inte egentligen att det är det nya begreppet grov vårdslöshet som kommer att ställa till störst tillämpningsproblem eftersom förarbetena i alla fall ställt upp en del ramar för vad som är tänkt skall falla in under begreppet. Det är möjligt att begreppet kommer att bli klarare när det kommer en SOU eller en Prop. Än så länge finns som sagt bara en Ds. Däremot tycks det att undantagsregeln i 5 § 2 st. kommer att ställa till störst tillämpningsproblem då jag inte tycker att det står helt klart vilka försäkringar undantaget avses att tillämpas på.

Bilaga 1

Gällande rätt

31 § KFL. Har den försäkrade uppsåtligen eller genom oaktsamhet åsidosatt sina åligganden enligt försäkringsvillkoren, kan ersättning från försäkringen sättas ned såvitt gäller honom. Nedsättningen görs efter vad som är skäligt med hänsyn till försummelsens betydelse för försäkringsfallet och för omfattningen av skadan samt till den försäkrades uppsåt eller oaktsamhet och omständigheterna i övrigt. Med den försäkrade jämföras annan som har handlat med hans samtycke. Också den som beträffande försäkrad egendom har en väsentlig ekonomisk gemenskap med den försäkrade jämföras med denne. Detsamma gäller den som i den försäkrades ställe eller tillsammans med denne haft tillsyn över försäkrad egendom, om förbehåll om detta har gjorts i försäkringsvillkoren.

32 § KFL. Har den försäkrade uppsåtligen framkallat ett försäkringsfall, lämnas inte ersättning från försäkringen såvitt avser honom. Har den försäkrade framkallat försäkringsfallet genom grov vårdslöshet, kan försäkringsersättning som ej avser skadestånd sättas ned såvitt gäller honom. Har den försäkrade framkallat försäkringsfallet genom annan oaktsamhet som ej är ringa, kan försäkringsersättning som ej avser skadestånd sättas ned såvitt gäller honom, om förbehåll om detta gjorts i försäkringsvillkoren. Sådant förbehåll får endast göras om det är påkallat för att förebygga försäkringsfall eller det annars finns särskilda skäl. Nedsättning görs efter vad som är skäligt med hänsyn till den försäkrades oaktsamhet och omständigheterna i övrigt. Med den försäkrade jämföras annan som har handlat med hans samtycke. Också den som beträffande försäkrad egendom har en väsentlig ekonomisk gemenskap med den försäkrade jämföras med denne, om inte särskilda skäl talar emot detta.

Lagförslaget

4 kap. 5§. Om den försäkrade uppsåtligen har framkallat ett försäkringsfall, lämnas inte ersättning från försäkringen såvitt angår honom. Detsamma gäller i den mån han uppsåtligen förvärrat följderna av ett försäkringsfall. Har den försäkrade framkallat försäkringsfallet eller förvärrat dess följder genom grov vårdslöshet, kan ersättningen sättas ned såvitt angår honom efter vad som är skäligt med hänsyn till hans förhållande och omständigheterna i övrigt. Om särskilda skäl föreligger på grund av försäkringens art, får försäkringsbolaget göra förbehåll i villkoren om att detsamma skall gälla även vid sådan vårdslöshet som inte är grov.

4 kap. 6§. Om den försäkrade vid försäkringsfallet har försummat att följa en säkerhetsföreskrift som tydligt framgår av försäkringsvillkoren eller av författning vartill villkoren hänvisar, kan ersättningen från försäkringen sättas ned såvitt angår honom efter vad som är skäligt med hänsyn till förhållandets samband mellan den inträffade skadan, det uppsåt eller den oaktsamhet som har förekommit och omständigheterna i övrigt. Med säkerhetsföreskrifter avses föreskrift om vissa bestämda handlingssätt eller anordningar, som är ägnade att förebygga eller begränsa skada, eller om vissa bestämda kvalifikationer hos den försäkrade eller hans anställda eller andra medhjälpare.

4 kap. 7§. När ett försäkringsfall inträffar eller kan befaras vara omedelbart förestående, skall den försäkrade efter förmåga vidta åtgärder för att hindra eller minska skadan och, om annan är ersättningsskyldig, bevara den rätt försäkringsbolaget har mot denne. Åsidosätter den försäkrade uppsåtligen eller genom grov vårdslöshet vad som åligger honom enligt första stycket, kan ersättningen sättas ned såvitt angår honom efter vad som är skäligt med hänsyn till hans förhållande och omständigheterna i övrigt.

4 kap. 8§. Försäkringsvillkoren får ange att fall som avses i 5-7 §§ med den försäkrades handlande likställas handlande av

1. den som med den försäkrades samtycke har hand om den försäkrade egendomen och
2. den försäkrades make och sambo samt vid tillämpning av 6 § även annan familjemedlem, när den försäkrade egendomen utgör gemensam bostad eller bohag i denna, och
3. vid företagsförsäkring, sådana anställda och andra medhjälpare till den försäkrade som anges i villkoren.

4 kap. 9§. Reglerna i detta kapitel om att ersättning kan nedsättas eller inte skall betalas tillämpas inte på grund av

1. handlande som har inneburit endast ringa oaktsamhet,
2. handlande av någon som har varit i sådant sinnestillstånd som avses i 30 kap 6 § brottsbalken eller som har varit under tolv år, eller
3. handlande som har avsett att förebygga skada på person eller egendom i sådant nödläge att det varit försvarligt.

Som grov vårdslöshet skall vid tillämpandet av 5 och 7 §§ anses att den försäkrade måste antas ha handlat eller underlåtit att handla i vetskap om att detta innebar en betydande risk för den träffade skadan. Bestämmelserna om nedsättning av ersättning i 5 § andra stycket, 6 § första stycket och 7 § andra stycket tillämpas inte vid ansvarsförsäkring. Om inte fall som avses i 7 kap. 7 § tredje stycket 1-3 föreligger, är dock försäkringsbolaget skyldigt att lämna ersättning endast i den mån denna inte kan utges av någon försäkrad.

Litteraturförteckning

Offentligt tryck

SOU 1977:84

SOU 1989:88

Prop. 1979/80:9

Ds 1993:39

Litteratur

Bengtsson, Bertil,	<i>Försäkringsrätt. Några huvudlinjer,</i>
Göteborg 2000
Dawidson, Henrik,	<i>Vad är försäkring?,</i> 1996
Kleverman, Anders,	
Löof, Kerstin,	
Redemo, Ulf,	
Runwall, Lars	
Gauffin, Lennart,	<i>Praktisk försäkringsrätt,</i> Stockholm
Odelius, Bo	1983
Hellner, Jan,	<i>Skadeståndsrätt,</i> Stockholm 1999
Jareborg, Nils	<i>Allmän kriminalrätt,</i> Uppsala 2001
Lindell-Frantz, Eva,	<i>Nedsättning av försäkringsersättning,</i>
Lund 1996
Lindstedt, Hans,	<i>Försäkringsrätt och Skadestånd,</i>
Stockholm 1971
Nilsson, Edvard,	<i>Konsumentförsäkringslagen.</i>
Strömbäck, Erland	<i>Kommentar, lagtext och</i>
<i>försäkringspraxis,</i> Helsingborg 1984

Schönning, Ola, *Skadad, Vart vänder jag mig? Vilken*
Marie, Svendenius, *ersättning kan jag få?*, Stockholm 1999

Artiklar

Hellner, Jan, *vad säger försäkringsinspektionen och KO om de nya villkoren?*, FT, 1981, häfte 2

Kjellsson, Håkan, *Nedsättning av försäkringsersättningen*, NTF, Scandinavian insurance quarterly, 1987, häfte 2

Mogren, Elisabeth, *Oklarheter vid nedsättningen*, FT, 1982, häfte 2

Otterhem, Jan, *Nya riktlinjerna är konsumentanpassade*, FT, 1984, häfte 8/9

Strömbäck, Erland, *KFL och informationen*, FT, 1981, häfte 6/7

Rättsfallsförteckning

NYTT JURIDISKT ARKIV

NJA 1962 s 281

NJA 1984 s 829

NJA 1990 s 93

ALLMÄNNA REKLAMATIONSNÄMNDEN

ARN 85/R1146

ARN 01/R1579

ARN 87/R5137

ARN 89/R3694

ARN 84/R458

ARN 85/R873